Даниял

Даниял вә униң достлири •••• Даниял Небоқаднәсарниң ордисида

1 Йәһуда падишаси Йәһояким тәхткә олтирип үчинчи
жили, Бабил падишаси Небоқаднәсар Йерусалимға
һуҗум қилип уни муһасирә қиливалди. ■ 2 Рәб
Йәһуданиң падишаси Йәһуякимни, шундақла
Худаниң өйидики қача-қучиларниң бир қисмини
униң қолиға тапшуруп бәрди. У әсирләрни Шинар
зиминиға, өзи чоқунидиған мәбудниң бутханисиға
елип барди вә булап кәлгән қача-қучиларни
бутханиниң ғәзнисигә қойди.□
3 Падиша Небоқаднәсар баш ағват ғоҗидари
Ашпиназға әсиргә чүшкән Исраиллар ичидин хан
җәмәтидикиләрдин вә есилзадә жигитләрдин бир
нәччидин таллап елип чиқишни буйруди. □ ■ 4 Бу
яшлар нуқсансиз, келишкән, данишмән-уқумушлуқ,
мол билимлик, мутәпәккур, орда хизмитидә
болушқа лаяқәтлик, йәнә келип калдийләрниң илим-
пәнлирини һәм тилини үгинәләйдиған болуши керәк

■ **1:1** 2Пад. 24:2, 3; 2Тар. 36:6 □ **1:2** **«Худаниң өйи»** — муқәддәс ибадәтхана, әлвәттә. □ **1:3** **«баш ағват ғоҗидари Ашпиназ»** — «ағват» падиша сарайидики кенизәкләргә қарайдиған, пичилған әр киши. Уларниң башқа вәзипилири бар болуши мүмкин. Мүмкинчилиги йәнә барки, мошу йәрдә «баш ағват ғоҗидари» падишаларниң барлиқ әмәлдарларниң бешини көрситиду. Әгәр мошу тоғра болса «баш әмәлдар» дәп тәрҗимә қилишқа тоғра келиду. ■ **1:3** Йәш. 39:7

еди. □ 5 Падиша улар тоғрисида улар үч жилғичә
һәр күни падиша йәйдиған назу-немәтләр вә
шараплар билән озуқландурулсун, муддәт тошқанда
падишаниң алдида хизмәттә болсун дәп бекитти.
6 Талланған Йәһуда қәбилисидики яшлардин Даниял,
Һанания, Мишаел вә Азариялар бар еди. 7 Ағват беши
уларға йеңи исимлар, йәни Даниялға Бәлтәшасар,
Һананияға Шадрак, Мишаелға Мишак, Азарияға
Әбәднего дегән исимларни қойди.□

8 Даниял падиша бәлгүлигән назу-немәтләр вә
шаһанә шараплири билән өзини *Худа алдида* напак
қилмаслиққа бәл бағлиди; шуңа у ағват бешидин
өзиниң напак қилинмаслиғиға йол қоюшини

□ **1:4 «йәнә келип калдийләрниң илим-пәнлирини һәм тилини үгинәләйдиған болуши керәк еди** — «Калдийә» Бабил империйәсидики муһим бир наһийә еди, шу йәрдикиләр «алийҗанап кишиләр» дәп қарилатти. Бабил ордисиниң қаидә-йосунлириға асасән мунәҗҗимләр шу тәбиқидики адәмләрдин болуши керәк еди. □ **1:7 «Ағват беши уларға йеңи исимлар, йәни Даниялға Бәлтәшасар, Һананияға Шадрак, Мишаелға Мишак, Азарияға Әбәднего дегән исимларни қойди»** — бу қойған исмилар, асасән бутпәрәслик билән мунасивәтлик болуп, әсли вә йеңи исмилириниң мәнилири төвәндикидәк: — Даниял — «Худа мениң сот қилғучумдур» Бәлтәшасар — «Бәл (бир мәбуд) униң һаятини қоғдисун».Һанания — «Пәрвәрдигар меһри-шәпқәтликтур» Шадрак — «Аку (бир мәбуд)ниң буйруғи» Мишаел — «Худаға ким охшиялисун?» Мишак — «Аку (бир мәбуд)ға ким охшиялисун?» Азария — «Пәрвәрдигар Ярдәмчимдур» Әбәднего — «Него (нур чачидиған мәбуд)ниң қули»

илтимас қилди. □ ■ 9 Әнди Худа ағват бешини
Даниялға илтипат вә шапаәт көрситидиған қилған
еди. 10 Лекин ағват беши Даниялға:
— Мән өз ғожам падишадин қорқимән. Силәрниң
йемәк-ичмикиңларни у өзи бәлгүлигән; у әгәр
силәрни башқа қурдаш жигитләрдәк сағлам чирай
әмәс екән дәп қариса, ундақта силәр падишаға мениң
калламни алдурғучи болисиләр, — деди.
11 Шуниң билән Даниял келип ағват беши өзигә
вә Һанания, Мишаел вә Азарияларға тайинлиған
ғожидардин тәләп қилип: 12 — Кәминилирини умач,
көктат вә су биләнла беқип он күнлүк синақ қилсила.
13 Андин бизниң чирайимиз билән падишаниң
есил тамиғини йегән жигитләрниң чирайини
селиштуруп бақсила, андин күзитишлири бойичә
кәминилиригә иш көргәйла! — деди. 14 Ғожидар
уларниң гепигә кирип, уларни он күн синап
көрүшкә мақул болди. 15 Он күндин кейин қариса,
уларниң чирайлири падишаниң назу-немәтлирини
йегән жигитләрниңкидинму нурлуқ вә толған
көрүнди. 16 Шуниңдин кейин ғожидар уларға падиша
бәлгүлигән назу-немәтләрни вә ичишкә бәлгүлигән
шарапни бәрмәй, уларниң орнида умач, көктатларни
беришкә башлиди.
17 Бу төрт жигитни болса, Худа уларни һәр хил

□ **1:8 «Даниял падиша бәлгүлигән назу-немәтләр вә шаһанә шараплири билән өзини Худа алдида напак қилмаслиққа бәл бағлиди»** — Даниял Йәһудий болғачқа, Муса пәйғәмбәргә берилгән «муқәддәс қанун»ға асасән, бәзи гөшләр, мәсилән чошқа, төгә, тошқан гөшини йейишкә болмайтти. Қан чиқармай боғуп өлтүргән болса, йейишкә болмайтти. Униң үстигә, Бабил ордисидикиләр йегән гөшләр вә ичкән шараплар мәбудларға беғишланған болуп, әшу мәбудларни мәдһийиләш үчүн йәп-ичиләтти.
■ **1:8** Лав. 15:1-35; 17:12; Қан. 14:3-21; 1Кор. 8:4, 8-10

әдәбият вә илим-мәрипәттә данишмән вә уқумушлуқ
қилди. Даниялму барлиқ ғайипанә аламәтләр
билән чүшләргә тәбир беришкә парасәтлик болди.
18 Падиша бәлгүлигән муддәт тошқинида, ағват
беши жигитләрниң һәммисини Небоқаднәсарниң
алдиға елип барди. □ 19 Падиша улар билән бир-
бирләп сөзләшти; яш жигитләрниң һеч қайсиси
Даниял, Һанания, Мишаел вә Азарияларға йәтмиди.
Шуңа бу төртәйлән падишаниң хизмитидә қалди.
20 Падишаға даналиқ-һекмәт керәк болғанда яки
йорутуш керәк болған һәр қандақ мәсилигә җавап
издигәндә, уларниң җавави униң сәлтәнитидики
барлиқ рәмчи-палчи яки пир-устазлириниңкидин
он һәссә тоғра чиқатти. 21 Даниял Парс падишаси
Қорәш тәхткә олтарған биринчи жилғичә ордида
давамлиқ турди.□

2

Небоқаднәсар көргән чүш

1 Небоқаднәсар тәхткә олтирип иккинчи жили, бир
нәччә чүш көрди; униң роһи паракәндә болуп,
уйқиси қачти. 2 Шуңа падиша рәмчи-палчи,
пир-устаз, җадугәр вә калдий мунәҗҗимләрни
чүшлиригә тәбир беришкә чақиришни буйруди.

□ **1:18 «Падиша бәлгүлигән муддәт тошқинида...»** — йәни үч жил (5-айәтни көрүң). □ **1:21 «Даниял Парс падишаси Қорәш тәхткә олтарған биринчи жилғичә ордида давамлиқ турди»** — Парс падишаси Қорәш 66 жилдин кейин Бабил империйәсини истела қилди (миладийәдин илгәрки 539-жили).

Улар келип падишаниң алдида турди. □ 3 Падиша уларға:
— Мән бир чүш көрдүм, бу чүшниң мәнасини билишкә көңлүм наһайити тит-тит болуватиду, — деди.□
4 Андин калдийләр падишаға (арамий тилида): — Алийлири мәңгү яшиғайла! Қени кәминлиригә чүшлирини ейтқайла, биз тәбир беримиз, — деди.□
5 Падиша калдийләргә: — Мәндин буйруқ! Силәр авал көргән чүшүмни ейтип андин тәбир беришиңлар керәк. Ундақ қилмисаңлар қийма-чийма қиливетилисиләр, өйүңлар һаҗәтханиға айландурурветилиду! ■ 6 Лекин чүшүмни ейтип, униңға тәбир берәлисәңлар мәндин соғатлар, инъамлар вә алий иззәттин муйәссәр болисиләр. Әнди чүшүмни ейтиңлар, тәбир бериңлар! — деди.
7 Улар падишаға йәнә бир қетим:
— Алийлири чүшлирини ейтқайла, андин өзлиригә тәбирини ейтип беримиз, — деди.
8 Бу чағда падиша җававән:
— Шүбһисизики, силәр пәрманимдин қайтмайдиғинимни билгәчкә, вақитни кәйнигә сүрүватисиләр. 9 Лекин чүшүмни ейтип бәрмисәңлар, силәргә пәқәт буйруғумла қалиду. Чүнки силәр вақит әһвални өзгәртиду, дәп

□ **2:2 «калдий мунәҗҗимләр»** — Калдийә Бабил империйәсидики муһим бир район еди, шу йәрдикиләр «алийҗанап кишиләр» дәп қарилатти. Бабил ордиси қаидә-йосунлириға асасән мунәҗҗимләр шу тәбиқидики адәмләрдин болуши керәк еди. □ **2:3 «көңлүм наһайити тит-тит болуватиду»** — ибраний тилида «роһум наһайити тит-тит болуватиду». □ **2:4 «Андин калдийләр падишаға (арамий тилида): — Алийлири мәңгү яшиғайла! ... »** — мошу айәттин тартип 8:1кичә айәтләр арамий тилида йезилған. ■ **2:5** Дан. 3:29

билип өз ара тил бириктүрүп, ялғанчилиқ қилип
мени алдимақчи болисиләр. Шуңа чүшүмни
ейтсаңлар, андин чүшүмгә һәқиқәтән тәбир
берәләйдиғанлиғиңларни шу чағдила билимән,
— деди.
10 Калдийләр падишаға җававән:
— Дунияда алийлириниң сориған ишини ейтип
берәләйдиған һеч бир адәм йоқтур. Һеч қандақ
падиша, униң қандақ улуқ яки күчлүк болушидин
қәтъийнәзәр, рәмчи-палчи, пир-устаз яки калдий
мунәҗҗимләргә мундақ тәләпни қойған әмәс.
11 Чүнки алийлириниң сориғанлири һәқиқәтән
аламәт мүшкүл, илаһлардин башқа һеч ким уни аян
қилалмайду. Лекин илаһларниң макани инсанлар
арисида әмәс, — деди.
12 Падиша қаттиқ ғәзәплинип аччиқланған һалда,
Бабил ордисидики барлиқ данишмәнләрни
өлтүрүшни әмир қилди. 13 Шуниң билән падишаниң
барлиқ данишмәнләрни өлтүрүш тоғрисидики
буйруғи чүшүрүлди. Шуңа *хизмәткарлири* Даниял
вә униң достлириниму өлтүрүш үчүн издиди.

Худаниң Даниялға чүшни вә мәнасини аян қилиши

14 Шу чағда Даниял Бабилдики данишмәнләрни
өлтүрүш әмрини иҗра қилғили чиққан падишаниң
хусусий муһапизәтчиләр башлиғи Ариоққа ақиланә
вә данишмәнләрчә җавап қайтуруп 15 униңдин: —
Падишаһниң чүшүргән пәрмани немә үчүн шунчә
җиддий? — дәп сориди. Ариоқ әһвални Даниялға
ейтип бәрди. □ 16 Даниял дәрһал падиша алдиға

□ **2:15 «... пәрмани немә үчүн шунчә җиддий»** — яки «... пәрмани немә үчүн шунчә қаттиқ?».

кирип, падишадин чүшигә тәбир бәргидәк вақит
беришни тәләп қилди.□
17 Андин Даниял өйигә қайтип, әһвални
достлири Һанания, Мишаел вә Азарияларға
ейтип бәрди. 18 У улардин әрштики Худадин бу
чүшниң сири тоғрилиқ рәһим-шәпқәт илтиҗа
қилип, мән Даниял вә достлирим төртимизниң
Бабилдики башқа данишмәнләр билән билләә һалак
қилинмаслиғимизни тиләңлар, дәп тәләп қилди.
19 Андин кечидә Даниялға ғайипанә көрүнүштә шу
сирниң йешими вәһий қилинди. Шуниң билән
Даниял әрштики Худаға һәмдусаналар оқуп мундақ
деди:
20 «Худаниң нами әбәдил-әбәт мәдһийиләнгәй!
Чүнки даналиқ вә күч-қудрәт Униңкидур.
21 У вақит, пәсилләрни Өзгәрткүчидур;
У падишаларни жиқитиду,
Вә падишаларни тикләйду;
У даналарға даналиқ, ақиланиларға һекмәт бериду.
22 У чоңқур вә сирлиқ ишларни ашкарилиғучидур,
Қараңғулуққа йошурунған ишларни яхши
билгүчидур,
Нур һемишә Униң билән биллидур.■
23 И маңа даналиқ вә күч бәргән ата-бовилиримниң
Худаси,
Саңа шүкүр вә һәмдусаналар ейтай!
Сән һазирла биз дуа қилған ишни маңа ашкарилидиң,
Падишаһниң сориған ишини бизгә көрситип
бәрдиң».

Даниялниң падишаниң чүшигә тәбир бериши

□ **2:16 «падишадин чүшигә тәбир бәргидәк вақит беришни тәләп қилди»** — яки «падишадин чүшигә тәбир бериш үчүн униңға вақит бекитишни тәләп қилди». ■ **2:22** Аюп 32:8

24 Андин Даниял падиша Бабилдики данишмәнләрни
өлтүрүшкә тайинлиған Ариоқниң алдиға берип
униңға:
— Бабилдики данишмәнләрни өлтүрмигәйла. Мени
падишаниң алдиға башлап киргәйла, мән падишаниң
чүшигә тәбир берәй, — деди.
25 Ариоқ шуан Даниялни падиша Небоқаднәсарниң
алдиға башлап кирип, падишаға: —
«Мән Йәһудий әсирләр ичидин алийлириниң чүшигә
тәбир берәләйдиған бир кишини таптим» — деди.
26 Падиша Даниял (Бәлтәшасар дәпму атилиду)ға:
«Сән мениң көргән чүшүмни аян қилип, униңға
тәбир берәләмсән? — деди.
27 Даниял падишаниң алдида туруп шундақ җавап
бәрди:
— И алийлири, сили сориған бу сирни данишмән,
пир-устаз, рәмчи-палчи вә мунәҗҗимлар өзлиригә
йешип берәлмәйду. 28 Бирақ әрштә сирларни
ашкарилиғучи бир Худа бар. У болса алийлириға
ахирқи заманниң күнлиридә немә ишларниң
болидиғанлиғини аян қилди. Әнди өзлириниң
чүшини, йәни алийлири ухлаватқанда көргән
ғайипанә аламәтләрни ейтип берәй: — □
29 — И алийлири, сили ухлашқа ятқанда кәлгүсидики
ишларни ойлап яттила. Сирларни бирдин-бир
Ашкарилиғучи өзлиригә йүз беридиған ишларни
көрсәтти. 30 Маңа кәлсәк, бу сирниң маңа аян
қилинғини мениң башқа җан егилиридин артуқ
һекмәткә егә болғанлиғимдин әмәс, бәлки бу
чүшниң тәбирини, шундақла шаһ алийлириниң

□ **2:28 «алийлири ухлаватқанда көргән ғайипанә аламәтләр...»** — арамий тилида: «сили кариватта ятқанда каллилирида көргән ғайипанә аламәтләр..» дейилиду.

көңүллиридики ойлирини өзлиригә мәлум қилиш үчүндур.

31 — Әй алийлири, сили ғайипанә аламәттә
өзлириниң алдилирида турған гигант бир һәйкәлни
көрдилә. Бу һәйкәл наһайити гәвдилик болуп, зор
нур чақнап туридиған һәйвәтлик һәм қорқунучлуқ
еди. 32 Һәйкәлниң беши есил алтундин, көкриги
вә қоллири күмүчтин, бәл вә сағрилири мистин,
33 Жута-пачиғи төмүрдин, пути төмүр билән
лайниң арилашмисидин ясалған. 34 Өзлири уни
көрүватқан чағлирида, адәм қоли билән қезилмиған
бир таш келип һәйкәлгә урулуп униң төмүр билән
лайниң арилашмисидин ясалған путини чеқивәтти.
35 Униңдики төмүр, лай, мис, күмүч, алтунлар
шуан парчә-парчә қилинип, шамал уларни бәәйни
язлиқ хамандики топиларни учурғандәк, қайта һеч
тепилмиғидәк қилип учуривәтти. Лекин һелиқи таш
йоғинап, пүткүл җаһанни қаплиған ғайәт зор бир
таққа айланди.

36 Көргән чүшлири мана шудур. Әнди биз өзлиригә
бу чүшниң мәнасини йешип беримиз.□ ■

□ **2:36 «Әнди биз өзлиригә бу чүшниң мәнасини йешип беримиз»** — «биз» дегән бу сөз шүбһисизки, Даниялниң өзигә вә үч достиға вакалитән сөз қилғинини билдүриду. ■ **2:36** Дан. 7

Бабил империйәси

37 Әй алийлири, өзлири пүткүл падишаларниң бир
падишаси, әрштики Худа силигә падишалиқ, нопуз,
күч вә шөһрәт ата қилди. 38 Инсан балилири,
һайванатлар, учар-қанатлар мәйли қәйәрдә турсун,
Худа уларни қоллириға тапшуруп силини уларниң
һәммисигә һаким қилди. Сили у һәйкәлниң алтун
бешидурсила.

Парс империйәси

39 Өзлиридин кейин йәнә бир падишалиқ келиду. Лекин у силиниң падишалиқлириға йәтмәйду. Униңдин кейин үчинчи бир падишалиқ, йәни мис падишалиқ келип пүткүл йәр йүзигә һаким болиду.

Гретсийә (Юнан) империйәси

40 Униңдин кейинки төртинчи падишалиқ болса төмүрдәк мустәһкәм болиду. Төмүр барлиқ башқа нәрсиләрни чеқиветип бойсундурғинидәк, шуниңға охшаш бу төмүр падишалиқ өз алдинқи падишаларниң һәммисини езип чеқиветиду.
41 Өзлири көргәндәк төмүр билән сеғиз лайниң арилашмисидин ясалған пут вә бармақлар бу падишалиқниң бөлүнмә болуп кетидиғинини көрситиду. Бирақ бу падишалиқ төмүрдәк күчкә егә болиду, чүнки сили көргәндәк, төмүр билән лай
арилашқан. 42 Төмүр билән лайниң арилашмисидин
ясалған путниң бармақлири у падишалиқниң бир қисминиң күчийидиғанлиғини, бир қисминиң
ажизлишидиғанлиғини көрситиду. 43 Өзлири төмүр
билән лайниң арилашқанлиғини көрдилә. Бу у *падишалиқниң һөкүмдарлири падишалиқниң* пухралири билән иттипақлашмақчи болғанлиғини көрситиду. Лекин төмүр лай билән арилашмиғандәк, бирлишип

кетәлмәйду. □ 44 У *ахирқи* падишалар тәхттә
олтарған мәзгилдә, әрштики Худа йимирилмәс
бир падишалиқ бәрпа қилиду. Бу падишалиқ һәргиз
башқа бир хәлиққә өтмәйду; әксичә у бу башқа
падишалиқларни үзүл-кесил гумран қилип, өзи
мәңгү мәзмут туриду. □ ■ 45 Өзлири адәм қоли
билән қезилмиған бир ташниң тағдин чиққинини
вә униң һәйкәлдики төмүр, мис, лай, күмүч,
алтунни чеқиватқәнлигини көрдилә. Шуңа улуқ
Худа алийлириға кәлгүсидә йүз беридиған ишларни
билдүргән. Көргән чүшлири чоқум әмәлгә ашиду,
берилгән тәбир мутләқ ишәшликтур.□ ■

Падишаһниң Даниялға инъам бериши

46 Андин падиша Небоқаднәсар өзини йәргә етип
Даниялға сәждә қилди вә униңға һәдийә берип
хушпурақ-исриқ селишни әмир қилди. 47 Падиша
униңға:
— Дәрвәқә, сениң Худайиң илаһлар ичидә әң
улуқ Илаһ, падишаларниң ғоҗиси вә сирларни
ашкарилиғучи екән, чүнки сән бу сирни йәштиң!
— деди.
48 Андин падиша Даниялниң мәртивисини жуқури
қилип, униңға нурғун есил соғатларни тәқдим

□ **2:43 «падишалиқниң пухралири билән...»** — арамий тилида: «инсанларниң нәсли билән....». □ **2:44 «У ахирқи падишалар»** — путниң бармақлириниң падишаларға вәкиллик қилидиғанлиғини көрсәтсә керәк. Бу бап вә 7-бап тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң. ■ **2:44** Дан. 3:33; 4:31; 6:27; 7:14, 27; Мик. 4:7; Луқа 1:33 □ **2:45 «Өзлири адәм қоли билән қезилмиған бир ташниң тағдин чиққинини вә униң һәйкәлдики төмүр, мис, лай, күмүч, алтунни чеқиватқәнлигини көрдилә...»** — бу бабтики бешарәтләр тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң. ■ **2:45** Йәш. 8:14; 28:16; Зәб. 117:22; Зәк. 3:9; Мат. 21:42-44; Юһ. 3:31; 8:23

қилди. У уни пүткүл Бабил өлкисигә һаким
болушқа тайинлиди вә уни Бабилдики данишмән-
әқилдарларниң баш ақсақили қилди. 49 Даниялниң
падишадин тәләп қилиши билән, падиша Шадрак,
Мишак вә Әбәднеголарни Бабил өлкисиниң мәмурий
ишлирини идарә қилишқа тайинлиди. Даниял өзи
орда хизмитидә қалди.□

3

Небоқаднәсарниң алтун һәйкәлгә чоқунушни әмир қилиши

1 Падиша Небоқаднәсар алтундин егизлиги атмиш
гәз, кәңлиги алтә гәз келидиған бир һәйкәл ясап,
Бабил өлкисиниң Дура түзләңлигигә орнатти. □
2 Падиша барлиқ вәзир, валий, һаким, мәслиһәтчи,
ғәзничи, сотчи, сорақчиларни шундақла һәр қайси
өлкиләрдики башқа әмәлдарларниң һәммисини
падиша Небоқаднәсар орнатқан бу алтун һәйкәлни
өз илаһиға аташ мурасимиға қатнишишқа пәрман
чүшүрди. 3 Шуниң билән вәзирләр, валийлар,
һакимлар, мәслиһәтчиләр, ғәзничиләр, сотчилар,
сорақчилар, шундақла һәр қайси өлкиләрдики башқа
әмәлдарларниң һәммиси аташ мурасимиға жәм
болди. Улар һәйкәлниң алдида турди.
4 Жакарчи жуқури аваз билән:

□ **2:49 «Даниял өзи орда хизмитидә қалди»** — арамий тилида «Даниял падишаниң дәрвазисида туратти». Кона заманларда шәһәрниң яки ординиң дәрвазиси болса, сорақчилар һөкүм чиқиридиған жай еди. □ **3:1 «егизлиги атмиш гәз, кәңлиги алтә гәз...»** — «гәз» (яки «жәйнәк») жәйнәктин қолниң учиғичә болған арилиқтур, тәхминән 40-45 сантиметр.

— Әй һәр қайси әл-жут, һәр қайси таипиләрдин
кәлгәнләр, һәр хил тилда сөзлишидиған қовмлар,
5 силәр сүнай, нәй, қалун, лира, зилтар, булман вә
башқа һәр хил сазларниң авазини аңлиған һаман,
йәргә баш уруп падиша Небоқаднәсар орнатқан алтун
һәйкәлгә сәждә қилиңлар. □ 6 Кимки баш уруп сәждә
қилмиса, шуан дәһшәтлик ялқунлап турған хумданға
ташлиниду, — дәп җакалиди.
7 Шуңа, сүнай, нәй, қалун, лира, зилтар, булман
вә башқа һәр хил сазларниң авазини аңлиған
һаман һәр қайси әл-жут, һәр қайси таипиләрдин
кәлгән, һәр хил тилда сөзлишидиған қовм йәргә баш
уруп Небоқаднәсар орнатқан алтун һәйкәлгә сәждә
қилишти.

Калдийләрниң үч бурадәрниң үстидин әрз қилиши

8 У чағда, бәзи калдийләр алдиға чиқип Йәһудийлар
үстидин әрз қилди. 9 Улар падиша Небоқаднәсарға:
— И алийлири, мәңгү яшиғайла! 10 Алийлири сүнай,
нәй, қалун, лира, зилтар, булман вә башқа һәр хил
сазларниң авазини аңлиған һаман һәммәйлән йәргә
баш уруп алтун һәйкәлгә сәждә қилсун, 11 шундақла
кимки йәргә баш уруп сәждә қилмиса, у дәһшәтлик
ялқунлап турған хумданға ташлансун дәп пәрман
қилған едила. 12 Сили Бабил өлкисиниң мәмурий
ишлирини башқурушқа тайинлиған бир нәччә
Йәһудий, йәни Шадрак, Мишак, Әбәднеголар бар;
и алийлири, бу адәмләр силигә һөрмәтсизлик
қиливатиду. Улар падишаниң илаһлириниң
ибадитидә болмиди яки падиша орнатқан алтун
һәйкәлгиму сәждә қилмайду, — деди.

□ **3:5** **«лира»** — лира болса төрт тарлиқ бир хил саз. **«булман»** — булман болса бир хил пүвлинидиған саз.

13 Шуни аңлап падиша Небоқаднәсар дәрғәзәп
болуп, Шадрак, Мишак, Әбәднеголарни өз алдиға
кәлтүрүшни әмир қилди. Шуниң билән улар бу
үчәйләнни падиша алдиға әпкәлди. 14 Небоқаднәсар
уларға:
— Шадрак, Мишак, Әбәдднего, силәр растин мениң
илаһлиримниң хизмитидә болмидиңларму һәм мән
орнатқан алтун һәйкәлгә сәҗдә қилмидиңларму?
15 Һазир силәр сүнай, нәй, қалун, лира, зилтар,
булман вә башқа һәр хил сазларниң авазини аңлиған
һаман, мән ясатқан һәйкәлгә сәҗдә қилишқа тәйяр
турсаңлар, яхши. Лекин сәҗдә қилмисаңлар,
силәр дәрһал дәһшәтлик ялқунлап турған хумданға
ташлинисиләр. Шу чағда қандақ илаһ келип силәрни
чаңгилимдин қутқузувалидикин, қени?! — деди.
16 Шадрак, Мишак, Әбәднеголар падишаға җававән:
— И Небоқаднәсар, бу ишта биз өзимизни ақлишимиз
һаҗәтсиз. 17 Биз сәҗдә қилип келиватқан Худайимиз
бизни дәһшәтлик ялқунлап турған хумдандин
қутқузалайду; и алийлири, У чоқум өзлириниң
илкидин бизни қутқузиду. 18 Лекин бизни
қутқузмиған тәғдирдиму, алийлиригә мәлум
болсунки, биз йәнила илаһлириниң хизмитидә
болмаймиз вә сили орнатқан алтун һәйкәлгә сәҗдә
қилмаймиз, — деди.

Үч достниң өлүмгә буйрулуши

19 Буни аңлиған һаман падиша Небоқаднәсарниң
тәри бузулуп, Шадрак, Мишак, Әбәднеголарға қаттиқ
ғәзәпләнди. Шуниң билән адәмлиригә хумданни
адәттикидин йәттә һәссә қаттиқ қизитишни буйруди.
20 У қошунидики әң қавул палванларға Шадрак,
Мишак, Әбәднеголарни бағлап, дәһшәтлик ялқунлап

турған хумданға ташлашни буйруди. 21 Шуниң билән
улар тонлири, иштанлири, сәллилири вә башқа либас
кийимлири селинмиған һалда бағлинип дәһшәтлик
ялқунлап турған хумданға ташланди. 22 Падишаһниң
әмриниң қаттиқлиғи билән хумдандики от интайин
ялқунлап йенип туратти, шуңлашқа хумдандин
чиқиватқан ялқун Шадрак, Мишак, Әбәднеголарни
көтәргән әскәрләрни көйдүрүп ташлиди. 23 Шундақ
қилип Шадрак, Мишак, Әбәднего үчәйлән бағлақлиқ
һалда дәһшәтлик ялқунлап турған хумданға чүшүп
кәтти.
24 Андин Небоқаднәсар чөчүгән һалда орнидин
чачрап туруп, мәслиһәтчи вәзирлиридин:

— Биз бағлап от ичигә ташлиғинимиз үч адәм
әмәсму? — дәп сориди.

— Улар җававән «Шундақ, и алийлири! — деди.

25 Падиша җававән:

— Мана, мән төрт адәмниң бағлақсиз һалда от
ичидә әркин меңип жүрүватқинини көрүватимәнғу,
улар қилчә көйгәндәк әмәс; һәмдә төртинчи киши
илаһларниң оғлидәк туриду! — деди.

Үчәйләнниң хумдан отидин чиқиши вә өстүрүлүши

26 Шуниң билән Небоқаднәсар дәһшәтлик ялқунлап
турған хумданниң ағзиға йеқин келип:

— Шадрак, Мишак, Әбәднего! Һәммидин Алий
Илаһниң қуллири, чиқиңлар, маяққа келиңлар! —
дәп товлиди. Шуниң билән Шадрак, Мишак вә
Әбәднего оттин чиқти.

27 Барлиқ вәзирләр, валийлар, һакимлар вә
падишаниң мәслиһәтчи вәзирлири жиғилип
келишип бу үчәйләнгә тикилишип қараштi; уларниң
қилчә көйгән йери йоқ еди, чач-сақаллириму

көймигән, кийим-кечәклириму шу пети еди, үсти-
бешидиму ис-түтүнниң пуриғи йоқ еди.
28 Небоқаднәсар мундақ деди:
— Шадрак, Мишак, Әбәднеголарниң Худасиға
шүкүр-саналар болғай! У Өз пәриштисини әвәтип,
Өзигә таянған қуллирини қутқузивалди. Улар
өзлириниң илаһидин башқа һеч қандақ илаһқа
хизмәт қилмаслиқ үчүн вә яки баш уруп сәждә
қилмаслиқ үчүн, пәқәт өз Худайимизниңла
ибадитидә болимиз дәп падишаниң пәрманиға
хилаплиқ қилип һаятини тәвәккул қилди. □ 29 Әнди
мән шундақ пәрман чүшүримәнки: Қайси әл-жут
болсун, қайси таипиләрдин кәлгән болсун, қайси
тилда сөзлишидиғанлар болсун, Шадрак, Мишак,
Әбәднеголарниң Худасиға қара чаплайдикән, пүтүн
тени қийма-чийма қилинсун, өйлири һаҗәтханиға
айландурулсун! Чүнки бундақ қутқузалайдиған
башқа илаһ йоқ.■
30 Шуниң билән падиша Шадрак, Мишак, Әбәднего
үчәйләнни өстүрүп, Бабил өлкисидә жуқури
мәнсәпкә тайинлиди.

Небоқаднәсарниң иккинчи чүши тоғрилиқ язған хети

31 «Мәнки падиша Небоқаднәсардин йәр йүзидики
һәр бир әл-жутқа, һәр қайси таипиләргә, һәр хил
тилларда сөзлишидиған қовмларға аман-есәнлик
ешип-тешип турғай!
32 Һәммидин Алий Худа маңа көрсәткән аламәтләрни
вә караматләрни җакалашни лайиқ таптим. 33 Униң

□ **3:28 «... Падишаһниң пәрманиға хилаплиқ қилип һаятини тәвәккул қилди»** — арамий тилида «... Падишаһниң пәрманиға хилаплиқ қилип тәнлирини тәвәккул қилди». ■ **3:29** Дан. 2:5

көрсәткән мөҗизилик аламәтлири немидегән
улуқ! Униң карамәтлири немәдегән қалтис! Униң
падишалиғи пүтмәс-түгимәстүр, Униң һакимлиғи
дәвирдин-дәвиргичә давамлишиду!■

4

1 Мәнки Небоқаднәсар өйүмдә бихараман
олтарғинимда, ордамда баяшат турмуш
көчүриватқинимда, 2 мени интайин қорқитиватқән
бир чүшни көрдүм, орнумда ятқинимда бешимдики
ойлар вә калламдики ғайипанә аламәтләр мени
алақзадә қилди.
3 Бабилдики барлиқ данишмәнләрни алдимға
чақиришқа пәрман берип, уларниң чүшүмгә тәбир
беришини буйрудим. 4 Шуниң билән барлиқ рәмчи-
палчи, пир-устаз, калдийләр вә мунәҗҗимлар
келишти. Мән чүшүмни ейтип бәрдим, лекин улар
маңа тәбирини берәлмиди. □ 5 Лекин ахирда Даниял
кирди (униң йәнә бир исми Бәлтәшасар болуп, мениң
илаһимниң намиға асасән қоюлған). Муқәддәс
илаһларниң роһи униңда екән. Мән чүшүмни ейтип,
униңға:
6 — Әй палчиларниң башлиғи Бәлтәшасар, муқәддәс
илаһларниң роһи сәндә екәнлигини, саңа һеч
қандақ сир тәс кәлмәйдиғанлиғини билдим, шуңа
мениң көргән чүшүмдики ғайипанә аламәтләрни
чүшәндүргәйсән, шундақла униңға тәбир бәргәйсән,
— дедим.□

■ **3:33** Зәб. 92:1, 2; Дан. 6:27 □ **4:4** **«берәлмиди»** — яки «бәрмиди» □ **4:6** **«Әй палчиларниң башлиғи Бәлтәшасар, муқәддәс илаһларниң роһи сәндә екән...»** — бу падишаниң көз-қариши. Даниял өзи палчә әмәс, әлвәттә. Палчилиқ Тәвратта қәтъий мәнъий қилиниду.

7 — Мән орнумда ятқинимда калламда мундақ
ғайипанә аламәтләрни көрдүм: Мана, йәр йүзиниң
оттурисида бир түп дәрәқ бар екән; у толиму
егизмиш. 8 У барғансери чоң һәм мәзмут өсүп,
асманға тақишипту, у дунияниң чәтлиригиму
көрүнидикән. 9 Униң йопурмақлири чирайлиқ,
мевиси интайин мол екән. Униңда пүткүл дунияға
йәткидәк озуқ бар екән. Униң астида даладики
һайванлар сайидашидикән, шахлирида асмандики
учар-қанатлар макан қилидикән; мевисидин барлиқ
әт егилириму озуқлинидикән.

10 Орнумда йетип, калламда көргән ғайипанә
аламәтләрни көрүватимән, мана, асмандин бир
күзәтчи муәккәл, йәни муқәддәс бир пәриштә чүшүп,
□ 11 мундақ җакалиди:

— «Дәрәқни кесип, шахлирини қирқип,
йопурмақлирини вә мевилирини қеқип чүшүрүп
чечиветиңлар. Дәрәқ түвидики явайи һайванлар
униңдин жирақлашсун, униң шахлиридики қушлар
тезип кәтсун. 12 Йәрдә пәқәт көтүгинила йилтизи
билән, мис вә төмүр билән чәмбәрләп, юмран
от-чөпләр билән биллә далада қалдуруңлар. У
асмандики шәбнәмдин чилиқ-чилиқ һөл болуп
турсун. Униң несивиси от-чөп йәйдиған явайи
һайванлар билән биллә болсун. 13 Адәмий әқлидин
мәһрум қилинип, униңға явайи һайванларниң
әқли берилсун, шундақла шу һаләттә «йәттә

□ **4:10** **«...муқәддәс бир пәриштә чүшти»** — арамий тилида «бир муқәддәс болғучи чүшти».

вақит» турсун.□ 14 Дуниядики жан егилири
һәммидин Алий Болғучиниң инсанларниң падишалиғиниң һәммисини идарә қилидиғанлиғи, шундақла униң падишалиқ һоқуқини өзи таллиған киши (мәйли у һеч немигә әрзимәс адәм болсиму)гә беридиғанлиғини билсун дәп, бу һөкүм қариғучи муәккәлләрниң пәрмани билән, йәни муқәддәс пәриштиләрниң қарар буйруғи билән бәлгүләнгәндур».
15 — Мән падиша Небоғаднәсар мана шундақ чөшни көрдум. Әй Бәлтәшасар, чүшүмгә тәбир бәргәйсән. Падишаһлиғимдики данишмәнләр ичидә мән үчүн бунинңға тәбир берәләйдиған бирму адәм чиқмиди. Лекин сән тәбир берәләйсән, чүнки әң муқәддәс илаһларниң роһи сәндә екән.
16 Шуниң билән Бәлтәшасар дәпму аталған Даниял бир һаза һәйранлиқта алақзадә болди вә чүш тоғрисида ойлап толиму беарам болди.
Падишаһ: — Әй Бәлтәшасар, бу чүш вә униң тәбири сени алақзадә қилмисун, — деди.
Бәлтәшасар жававән:
— И алийлири, бу чүш силидин нәпрәтләнгәнләргә болсун, униң тәбири өзлиригә әмәс, дүшмәнлиригә чүшкәй! □
17-18 Барғансери өсүп мәзмут болған, егизлиги асманға тақишидиған, пүткүл дунияға

□ **4:13 «адәмий әқлидин мәһрум қилинип»** — арамий тилида «адәмий көңүлдин мәһрум қилинип». **«явайи һайванларниң әқли»** — арамий тилида «явайи һайванларниң жүриги». **«...шундақла шу һаләттә «йәттә вақит» турсун»** — «йәттә вақит» Муқәддәс Китапта дейилгини бойичә, йәттә жилни билдүриду. Амма Бабиллиқларниң календаридики бир жил 360 күн болғачқа, бәлким 2520 күн болуши керәк. Бу тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң. □ **4:16 «бир һаза һәйранлиқта алақзадә болди»** — арамий тилида «бирәр саат һәйранлиқта алақзадә болди».

көрүнидиған, йопурмақлири чирайлиқ, мевиси интайин мол болған, пүткүл дунияға йәткидәк озуқ болидиған, сайисида явайи һайванлар туридиған, шахлирида учар қушлар макан қилидиған дәрәқ болса, йәни сән көргән дәрәқ — дәл өзлиридур, и алийлири!

— Чүнки сили чоң вә мәзмут өстила; силиниң һәйвәтлири ешип пәләккә йәтти; һөкүмранлиқлири йәр йүзиниң чәтлиригә йетип барди.

19 — Чүнки сили чоң вә мәзмут өстила; силиниң
һәйвәтлири ешип пәләккә йәтти; һөкүмранлиқлири
йәр йүзиниң чәтлиригә йетип барди. 20 Алийлири
қарап турған вақитлирида асмандин бир қариғучи,
йәни бир муқәддәс пәриштә чүшүп: «Бу дәрәқни
кесип, харап қилиңлар. Халбуки, йәрдә көтүгинила
йилтизи билән қалдурурп, мис вә төмүр билән
чәмбәрләп, юмран от-чөпләр билән биллә далада
қалдуруңлар. У асмандики шәбнәмдин чилиқ-чилиқ
һөл болуп турсун. «Йәттә вақит» бешидин өткичә
униң несивиси от-чөп йәйдиған явайи һайванлар
билән биллә болсун, — дәпту.

21 — И алийлири, чүшлириниң мәнаси мана шу —
Булар болса Һәммидин Алий Болғучиниң пәрмани
билән ғоҗам падишаниң бешиға чүшидиған ишлар —
22 Өзлири кишиләр арисидин һайдиветилип, явайи
һайванлар билән биллә яшайдила, калилардәк от-
чөп билән озуқландурулидила, далада асмандики
шәбнәмдин чилиқ-чилиқ һөл болуп туридила.
Таки сили Һәммидин Алий Болғучиниң пүткүл
инсан падишалиғини идарә қилидиғанлиғини
вә Униң һоқуқини Өзи таллиған һәр қандақ
кишигә беридиғанлиғини билип йәткичә, йәттә

вақит башлиридин өтиду. ■ 23 «Дәрәқниң
көтигини йилтизи билән йәрдә қалдуруңлар»
дәп буйрулған екән, өзлири әршләрниң һәммини
идарә қилидиғаннлиғини билип йәткәндин кейин
падишалиқлири өзлиригә қайтурулиду. 24 Шуңа
и алийлири, мениң нәсиһитим силигә лайиқ
көрүлгәй, гуналиридин қол үзгәйла, ишта һәққаний
болғайла, қәбиһликлиридин тохтап кәмбәғәлләргә
рәһимдиллик қилғайла. Шундақ қилғандила бәлким
давамлиқ гүлләп яшнимамдила?
25 Бу ишларниң һәммиси падиша Небоқаднәсарниң
бешиға чүшти.
26 Он икки айдин кейин, у Бабилдики падишалиқ
ордисиниң өгүзидә сәйлә қиливетип:
27 — Қараңлар, мән өз иззитим вә шан-шөһритим
намайән қилинсун дәп, шаһанә ордамниң
җайлишиши үчүн зор күчүм билән ясиған һәйвәтлик
Бабил шәһири мошу әмәсму? — деди.
28 Униң сөзи ағзидин техи үзүлмәйла, асмандин бир
аваз чүшүп:
— Әй падиша Небоқаднәсар, бу сөз саңа кәлди:
Падишаһлиқ сәндин елинди. 29 Сән кишиләр
арисидин һайдиветилип, явайи һайванлар билән
биллә макан қилисән вә калилардәк от-чөп
йәйсән; сән Һәммидин Алий Болғучиниң инсан
падишалиғини идарә қилидиғанлиғини вә Униң
һоқуқини Өзи таллиған һәр қандақ кишигә
тутқузидиғанлиғини билип йәткичә йәттә вақит
бешиңдин өтүп кетиду — дейилди.
30 Бу сөз Небоқаднәсарда шуан әмәлгә ашти. У
кишиләр арисидин һайдиветилип, калилардәк от-
чөп йәп, тени шәбнәмдин чилиқ-чилиқ һөл болуп

■ **4:22** Дан. 5:20,21

кәтти. Униң чачлири бүркүтниң пәйлиридәк, тирнақлири қушниң тирнақлиридәк өсүп кәтти.
31 Әнди шу күнләр тошқанда, мән Небоқаднәсар асманға көз тикип қаривидим, әқил-һошум әслигә кәлди. Мән һәммидин Алий Болғучиға һәмдусана ейтип, Мәңгү һаят Турғучини мәдһийиләп, һөрмәт әйлидим.
Униң һакимлиғи мәңгүлүк һакимлиқтур;
Униң падишалиғи әвлаттин-әвлатқидур.
32 Униң алдида йәр йүзидики барлиқ инсанлар һеч немә һесапланмайду;
Әрштики қошунлар вә зиминдики инсанлар арисида
У немә қилишни халиса шуни қилиду;
Униң қолини ким тосалисун яки Униңдин «Немә қилисән?» дәп сорашқа җүръәт қилалисун?
33 Шуанла әқил-һошум әслигә кәлди; падишалиғимниң шан-шәриви, иззитим, падишалиқ һәйвәмму әслигә кәлтүрүлди. Мәслиһәтчи вәзирлирим вә әмир-есилзадилирим мени издәп кәлди. Падишаһлиғим мустәһкәмләнди; бурунқидинму зор һәйвигә йеңибаштин егә болдум.
34 Әнди мәнки Небоқаднәсар әрштики Падишаһға һәмдусана оқуймән, Уни техиму улуқлаймән вә Уни иззәтләймән:
— Униң қилғанлири һәқтур,
Униң йоллири тоғридур;
Униң тәкәббурлуқ йолида маңғанларниң һәйвисини чүшүрүш қудрити бардур!».

5

Небоқаднәсарниң нәвриси падиша Бәлшазарниң зияпити

1 Бир күни падиша Бәлшазар әмир-есилзадиләрдин
миң кишини тәклип қилип катта зияпәт берип,
уларниң алдида шарап ичип, әйш-ишрәт кәйпини
сүрди. □ 2 Падиша Бәлшазар шарапни тетип көрүп,
өзи, әмир-есилзадилири, өз хотун-кенизәклириң
шарапни атиси Небоқаднәсар Йерусалимдики
муқәддәс ибадәтханидин олҗиға алған алтун-
күмүчтин ясалған җам-қачиларда ичишигә шу җам-
қачиларни елип чиқишни буйруди.

3 *Нәвкәрләр* дәрһал берип Худаниң Йерусалимдики
муқәддәс ибадәтханисидин елип келингән алтун
җам-қачиларни елип чиқти; падишаниң өзи, әмир-
есилзадилири, униң хотунлири вә кенизәклири
уларда шарап ичти. 4 Улар шарап ичкәч, алтун,
күмүч, мис, төмүр, яғач вә ташлардин ясалған
бутларни мәдһийиләшти.

5 Дәл шу пәйттә адәм қолиниң бәш бармиғи
пәйда болуп, чирақданниң удулидики ординиң
там сугиқиға хәт йезишқа башлиди. Падиша хәт

□ **5:1 «падиша Бәлшазар әмир-есилзадиләрдин миң кишини тәклип қилип...»** — падиша Бәлшазар Небоқаднәсарниң нәвриси еди. Әмәлийәттә шу күнләрдә у «муавин император» еди; атиси Набонидус император еди, лекин у адәттә Бабилда турмайтти. **«... Уларниң алдида шарап ичип, әйш-ишрәт кәйпини сүрди»** — бу бабтики 30-31-айәтләрдин қариғанда, шу чағда Парс қошунлири Бабил шәһирини аллиқачан қоршивалған еди. Әнди Бабиллар немишкә зияпәт қилиду? Тарихшунасларниң тәһлили бойичә Бабил шәһири (а) интайин мустәһкәм, сепили егиз шәһәр; (ә) униңда йиргирмә жиллиқ озуқ-түлүк топланған еди. Шуңа падиша өзини толиму бехәтәр, дәп қарайтти.

язған қолниң көрүнгән қисмини көрүп, □ 6 чирайи
татирип, көңлидә интайин алақзадә болуп кәтти.
Пут-қоллири бошишип, путлири титрәп кәтти. □
7 Падиша қаттиқ вақирап, пир-устазлар, калдийләр
вә мунәҗҗимларни чақиришни буйруди. Бабилдики
данишмәнләр кәлгән һаман падиша уларға:

— Кимки тамдики бу хәтләрни оқуп мәнасини маңа дәп берәлисә, униңға сөсүн рәңлик бир тон кийгүзүлүп, бойниға алтун зәнҗир есилип, падишалиқта үчинчи мәртивә берилиду, — деди.□

8 Падишаһниң данишмәнлириниң һәммиси ордиға
һазир болди; лекин улар нә хәтләрни оқуялмайтти
нә падишаға мәнасини чүшәндүрүп берәлмәйтти.
9 Бәлшазар техиму алақзадә болуп, чирайи техиму
татирип кәтти. Әмир-есилзадиләрму қандақ
қилишни биләлмәй қалди.

10 Падиша вә әмир-есилзадиләрниң вақирашқан авазини аңлиған ханиш зияпәт залиға кирип, падишаға мундақ деди:

— И алийлири, мәңгү яшиғайла! Алақзадә болуп

□ **5:5 «... чирақданниң удулидики ординиң там сугиқиға хәт йезишқа башлиди»** — қизиқ бир иш шуки, археологлар қазған асарәтиқиләргә асасән, Бабил ордилиридики тамлар үстигә уларниң әң улуқ ғәлибә-мувәппәқийәтлири сүрәт вә сөзләр билән хатириләнгән. Падиша зияпәт қилғанда, махтиниш үчүн өзиниң йеқиндин буянқи урушлардики ғәлибисини вә мувәппәқийәтлирини йорутуш үчүн, чирағдан бу рәсимләрниң удулиға қойғузулатти. □ **5:6 «пут-қоллири бошишип,...»** — арамий тилида: «бәл-сағрисиниң боғум-үгилири бошишип,..». Бу иш-вақиә «Йәш.» 45:41тики бешарәтниң бир әмәлгә ашурулуши. **«путлири титрәп кәтти»** — арамий тилида: «тизлири бир-бирини қаққили турди». □ **5:7 «униңға сөсүн рәңлик бир тон кийгүзүлүп,...»** — қедимки заманларда сөсүн рәң «шаһанә рәң» дәп һесаплинатти.

кәтмигәйла, чирайлири татирап кәтмигәй. □
11 Падишаһлиқлирида бир киши бар, униңда
муқәддәс илаһларниң роһи бар, атилири тәхттики
вақтида, бу кишидә йоруқлуқ, даналиқ вә әқил-
парасәт, йәни илаһларға хас әқил-парасәт намайән
қилинған еди. Атилири Небоқаднәсар, йәни
падиша атилири уни пүтүн рәмчи-палчилар, пир-
устазлар, калдийләр вә мунәҗҗимларниң беши
қилип тайинлиған. ■ 12 Бу кишидә алаһидә бир
роһий хусусийәт, билим, һекмәт, чүшләргә тәбир
берәләйдиған, тепишмақларни йешәләйдиған вә
түгүн-сирларни ачалайдиған қабилийәт бар еди.
Шу кишиниң исми Даниял болуп, падиша униңға
Бәлтәшасар дәпму исим қойған. Шуңа бу Даниял
чақиртилсун, у чоқум бу хәтләрниң мәнасини йешип
бериду.

Даниялниң тамдики хәтниң мәнасини чүшәндүрүши

13 Шуниң билән Даниял падишаниң алдиға елип
келинди, падиша Даниялдин:
— Падиша атам Йәһуда өлкисидин сүргүн қилип
кәлгән Йәһудийлар ичидики һелиқи Даниял сәнму?
— дәп соривиди, 14 — Сән тоғрилиқ хәвирим
бар, сәндә муқәддәс илаһларниң роһи, шундақла
йоруқлуқ, даналиқ вә алаһидә әқил-парасәт бар
екән дәп аңлидим. 15 Әнди данишмәнләр вә
пир-устазларни тамдики хәтни оқуп, мәнасини
маңа чүшәндүрүп бәрсун дәп алдимға чақиртип
келинди; лекин бу ишниң сирини һеч қайсиси йешип
берәлмиди. 16 Бирақ сән тоғрилиқ аңлиғанмәнки,

□ **5:10 «...вақирашқан авазини аңлиған ханиш зияпәт залиға кирип,...»** — «ханиш» мошу йәрдә Бәлшазарниң аниси яки чоң аниси (Небоқаднәсарниң аяли) болса керәк. ■ **5:11** Дан. 2:47, 48

сән сирларни чүшәндүрәләйдикәнсән вә түгүнләрни
йешәләйдикәнсән. Әгәр бу хәтләрни оқуп, мәнасини
чүшәндүрүп берәлисәң, саңа сөсүн рәңлик тон
кийгүзүлиду, бойнуңға алтун зәнҗир есилиду,
падишалиқта үчинчи дәриҗилик мәртивигә
еришисән, — деди.
17 Даниял падишаға мундақ җавап бәрди:
— Алийлириниң инъамлири өзлиридә қалсун,
мукапатлирини башқа кишигә бәргәйла. Әндиликтә
мән алийлириға бу хәтни оқуп, мәнасини
чүшәндүрүп берәй. 18 — И алийлири, Һәммидин
Алий Худа атилири Небоқаднәсарға падишалиқ,
улуқлуқ, шан-шәрәп вә һәйвәт бәрди. 19 Униңға
берилгән улуқлуқтин һәр қайси әл-жут, һәр
қайси таипиләр вә һәр хил тилда сөзлишидиған
қовмларниң һәммиси униң алдида титрәп қорқуп
туратти; у кимни халиса шуни өлтүрәтти, кимни
халиса шуни тирик қоятти; кимни халиса шуни
мәртивилик қилатти, кимни халиса шуни пәс
қилатти. 20 Лекин у көңлидә тәкәббурлишип,
роһ-қәлбидә мағрурлинип мүҗәзи тәрсалишип,
падишалиқ тәхтидин чүшүрүлүп, иззитидин мәһрум
қилинди. 21 У кишиләр арисидин һайдиветилип,
униңға явайи һайванларниң әқли берилди. У явайи
ешәкләр билән биллә маканлишип, калилардәк
от-чөп йегүзүлди, тени шәбнәмдин чилиқ-чилиқ
һөл болуп кәтти, таки у Һәммидин Алий Худаниң
инсан падишалиғини идарә қилидиғанлиғини вә У
падишалиқниң һоқуқини Өзи таллиған һәр қандақ
кишигә беридиғанлиғини билип йәткичә шу һаләттә
болди.■
22 Әй Бәлшазар, Небоқаднәсарниң оғли туруп
өзлири буларниң һәммисидин хәвәрлири болсиму,

■ **5:21** Дан. 4:22

лекин өзлирини төвән қилмидила. 23 Әксичә
тәкәббурлишип әрштики Рәбгә қарши турдила. Сили
Униң муқәддәс ибадәтханисидин олжа алған жам-
қачиларни елип келип, өзлири, әмир-есилзадилири,
өз хотунлири вә кенизәклириму уларда шарап
ичтиңлар андин көрмәйдиған, аңлимайдиған
вә һеч немини чүшәнмәйдиған алтун, күмүч,
мис, төмүр, яғач вә ташлардин ясалған бутларни
мәдһийилидилә. Һалбуки, силиниң нәпәслирини Өз
қолида тутқан вә силиниң барлиқ һәрикәтлирини Өз
илкидә тутқан Худани улуқлимидила. 24 Шуңа, Худа
бу қолниң көрүнгән қисмини әвәтип бу хәтләрни
яздурди.
25 Бу хәтләр: «Мене, мене, тәкәл, упһарсин» дегәндин
ибарәт. □
26 Буниң чүшәндүрүлүши: — «Мене» — Худа
силиниң падишалиқлириниң һесавини қилип, уни
аяқлаштурди.
27 «Тәкәл» — сили таразида тартиливидила, кам
чиқтила. 28 «Пәрәс» — падишалиқлири парчилинип,
Медиалиқлар билән Парсларға тәвә қилинди.□
29 Шуниң билән Бәлшазар дәрһал нәвкәрлиригә
әмир қиливиди, улар Даниялға сөсүн рәңлик тонни
кийдүрүп, бойниға алтун зәнжирни есип қойди; у у

□ **5:25** **«Мене»** — «санаш» яки «һесаплаш» дегән сөзи билән, **«тәкәл»** — «таразида тартиш» дегән сөзи билән, **«упһарсин»** — «парчилиниш» дегән сөзи билән аһаңдаш болиду. Арамий тилидин ибраний тилиға тәржимә қилинса «Бир мина, бир шәкәл, йерим мина» дегән болиду. Мина вә шәкәл ибранийларниң пул бирликлири еди. □ **5:28** **«пәрәс»** — «упһарсин» дегән сөзниң бирлик шәкли (25-айәттә «упһарсин» көплүк шәкилдә). «Пәрәс» («упһарсин») дегәнлик «Парс» сөзи билән йилтиздаш болуп, бу йәрдә икки бислиқ мәна билдүриду. Униң падишалиғи һәм парчиланған һәм Парсларға мәнсуп болиду, дегәнни билдүриду.

тоғрилиқ: «Падишаһлиқ ичидә үчинчи дәриҗилик
мәртивигә егә болсун» дәп җакалиди.
30 Шу кечә калдийләрниң падишаси Бәлшазар
өлтүрүлди. 31 Падишаһлиқ болса Медиалиқ
Дариусниң қолиға өтти. У тәхминән атмиш икки
яшта еди.□

6

Даниял ширлар өңкүридә

1 Падиша Дариус пүтүн падишалиқни идарә қилиш
үчүн бир йүз жигирмә вәзирни һәр қайси жутларни
башқурушқа тайинлашни мувапиқ көрди. □
2 Буниңдин башқа у бу вәзирләрни назарәт қилип, бу
вәзирләрниң һесавини елиш, шундақла падишаниң
һоқуқ-мәнпәәти зиянға учримисун дәп Даниял вә
башқа икки кишини назарәтчиликкә тайинлиди.
3 Даниялда алаһидә бир роһий хусусийәт бар
болғачқа, у башқа назарәтчиләрдин вә вәзирләрдин
иқтидарлиқ чиқти. Шуңа падиша уни пүткүл
падишалиқни идарә қилишқа тайинлимақчи болди.

□ **5:31 «Падишаһлиқ болса Медиалиқ Дариусниң қолиға өтти»** — арамий тилида «Медиалиқ Дариус падишалиқни қобул қилди». Бабил шәһириниң қандақ ишғал қилинғанлиғи һәққидики қизиқ тема тоғрилиқ «Йәрәмия»дики «қошумчә сөз»имиздә, «Бабил шәһириниң өрүветилиши тоғрилиқ бешарәтләр» дегән баянлиримизни көрүң.
□ **6:1 «Падиша Дариус пүтүн падишалиқни идарә қилиш үчүн...»** — мошу «Дариус»ниң ким екәнлиги тоғрилиқ алимлар арисида талаш-тартиш бар. Бәзилири уни парслиқ Қорәш, дәп қарайду. Лекин мошу йәрдә Дариус «Медиалиқ» дейилиду вә 31гә қариғанда, у Қорәшниң қол астида еди («Медиалиқ Дариус падишалиқни **қобул қилди»** дейилиду). Униң салаһийитини археологлар тәтқиқатлири билән ениқлиши мүмкин.

4 Шуниң билән башқа назарәтчи вә вәзирләр униң
падишалиқтики мәмурий ишлиридин сәһвәнлик
издиди. Лекин улар әрз қилғидәк һеч қандақ банә-
сәвәп яки сәһвәнлик тапалмиди. Чүнки Даниял
диянәтлик вә ишәшлик болуп, униңдин қилчә
кәмчилик яки сәһвәнлик чиқиралмиған еди. 5 Шуңа
шу адәмләр өз ара:

— Даниялниң Худасиниң қануниға мунасивәтлик
ишлиридин башқа, униңдин әйиплигидәк һеч қандақ
банә тапалмаймиз, — дейишти.

6 Шуңа улар өз ара тил бириктүрүп падишаниң
алдиға кирип:

— Падиша Дариус алийлири мәңгү яшиғайла!
7 Алийлириниң падишалиқлиридики барлиқ
назарәтчи, валий, вәзир, мәслиһәтчи, һаким вә
әмәлдарлар бирликтә мәслиһәтләштуқ; һәр қандақ
киши оттуз күн ичидә һәр қандақ илаһқа һәр қандақ
дуа-тилавәт қилишқа вә яки һәр қандақ кишидин
бир нәрсә тиләшкә рухсәт болмисун, и алийлири,
пәқәт силидинла тилиши рухсәт болсун дегән
шаһанә ярлиқниң чүшүрүлүшини лайиқ көрдуқ. Бу
пәрман қәтъий болсун, кимки бу пәрманға хилаплиқ
қилса, у ширлар өңкүригә ташлансун! □ 8 Әнди,
и алийлири бу пәрманни бекитип чүшүргәйла,
униң өзгәртилмәслиги үчүн ярлиқнамигә имза
қойғайла; чүнки Медиа вә Парс қануни бойичә,
пәрман чиқирилиши биләнла өзгәртишкә болмайду,
— деди. ■

9 Шуниң билән Дариус пәрманни бекитип

□ **6:7 «Алийлириниң падишалиқлиридики барлиқ назарәтчи, валий, вәзир, мәслиһәтчи, һаким вә әмәлдарлар...»** — уларниң бу баянидики «барлиқ» дегән сөз ялғанчилиқ еди; чүнки Даниял униң ичидә әмәс еди, әлвәттә. ■ **6:8** Әст. 1:9; 8:8

ярлиқнамиға қол қойди.□
10 Даниял бу ярлиқнамигә имза қоюлғанлиғини
аңлап, өйигә қайтти. Униң өйиниң өгүзидә бир
балихана болуп, деризиси Йерусалимға қарайдиған
болуп, очуқ туратти. У адити бойичә деризиниң
алдида тизлинип олтирип, һәр күни үч қетим Худаға
дуа-тилавәт қилип шүкүр ейтатти.■
11 Лекин һелиқи адәмләр биллә келип Даниялниң
Худаға дуа вә тилавәт қиливатқинини көрди.
12 Андин улар бирликтә падишаниң алдиға берип
пәрман тоғрисида гәп ечип:
— И алийлири, өзлири: Оттуз күн ичидә өзлиридин башқа һәр қандақ илаһдин яки һәр қандақ инсандин бирәр немини тилигән һәр қандақ киши ширлар өңкүригә ташлансун, дегән бир пәрманға имза қойған әмәсму? — дәп сориди.

Падишаһ: — Дәрвәқә шундақ қилдим, Медиа вә Парс қануни бойичә пәрманни өзгәрткили болмайду, — деди.
13 Андин улар падишаға жававән:
— Йәһудадин әсир елип келингән кишиләрдин һелиқи Даниял, и алийлири, силини вә сили имза қойған пәрманни көзгә илмайду, бәлки һәр күндә үч қетим өз дуа-тилавитини қиливатиду, — дейишти.
14 Буни аңлиған падиша өз-өзигә кайип, көңүл қоюп
Даниялни қутқушушқа амал тапмақчи болуп, у күн
патқичә һәр хил қутқузуш амали үстидә издинип

□ **6:9 «Шуниң билән Дариус пәрманни бекитип ярлиқнамиға қол қойди»** — 9-айәтниң толуқ мәнасини бекитиш тәс. Арамий тилида «Шуниң билән Дариус пәрман вә ярлиқнамигә қол қойди» дейилиду. Буниңға қариғанда, икки язма ярлиқ болған болса керәк. Парс ордисидики қаидә-низамлардин анчә хәвиримиз болмиғачқа, немә үчүн икки ярлиқ керәк болидиғинини билмәймиз. ■ **6:10** 1Пад. 8:44; Зәб. 54:18

жүрди.
15 Лекин ахирда у кишиләр йәнә өз ара тил
бириктүрүп падишаниң алдиға җәм болуп униңға:
— И алийлири, өзлиригә мәлумки, Медиалар вә Парсларниң қануни дәл шуки, падишаниң бекиткән һәр қандақ қарари яки пәрманини өзгәртишкә болмайду, — дейишти.
16 Шуниң билән падишаниң әмир қилиши билән
Даниял тутуп келинип, ширлар өңкүригә ташланди. Падиша Даниялға:
— Сән үзүлдүрмәй ибадәт қилидиған Худайиң сени қутқузивалиду! — деди.
17 Бир таш елинип, өңкүрниң ағзи униң билән
етилди; Даниялниң ишлириға һеч ким арилашмисун дәп уни падиша өз мөһүри вә униң әмир-әмәлдарлириниң мөһүрлири билән мөһүрлиди.
18 Андин падиша ордиға қайтип келип кечини
роза тутуп өткүзди; өзиниң тоқал-кенизәклиридин һеч қайсисини өз йениға кәлтүрмиди, у кечичә
ухлалмиди. □ 19 Таң етиши биләнла падиша орнидин
туруп, алдирап ширлар өңкүригә барди. 20 Падиша
өңкүргә йеқинлишип азапланған һалда Даниялни чақирип:
— Әй Даниял, Мәңгү Һаят Худаниң қули, сән үзүлмәс ибадәт қилидиған Худайиң сени ширлардин қутқузивалмидиму? — дәп товлиди.
21 Даниял җававән:
— И алийлири, мәңгү яшиғайла! 22 Худайимниң
пәриштисини әвәтип ширларниң ағзини жумдуруши билән улар маңа һеч зиян-зәхмәт йәткүзәлмиди;

□ **6:18 «өзиниң тоқал-кенизәклиридин һеч қайсисини өз йениға кәлтүрмиди»** — яки, «у һеч қандақ көңүл ечишларниму қилмиди». **«у кечичә ухлалмиди»** — арамий тилида «униң уйқиси қачти».

чүнки У мәндин һеч қандақ әйип көрмиди.
Алийлириниң алдидиму мән һеч қандақ зиян
йәткүзгидәк иш қилмидим, — деди.
23 Буни аңлап падиша интайин хошал болуп,
адәмлирини Даниялни өңкүрдин елип чиқишни
буйруди. Шуниң билән улар Даниялни өңкүрдин
елип чиқти. Униңдин қилчә зедә-зәхмәт тапалмиди;
чүнки у Худасиға таянған еди. 24 Андин падиша
буйруқ чүшүрди, *нәвкәрлири* Даниялниң үстидин
шикайәт қилғанларниң һәммисини тутуп, уларни
бала-җақилири вә хотунлири билән қошуп
ширлар өңкүригә ташливәтти. Улар өңкүр тегигә
чүшүп болмайла ширлар етилип келип, уларниң
устиханлириниму чайнап қийма-чийма қиливәтти.
25 Шу иштин кейин Дариус падиша йәр йүзидә
туруватқан һәр қайси әл-жут, һәммә таипиләр, һәр
тилда сөзлишидиған қовмларниң һәммисигә мундақ
пүтүк чүшүрди: —
«Һәммиңларға аманлиқ ешип-тешип турғай!
26 Мән ушбу ярлиқни чүшүримәнки,
падишалиғимдики һәр бир жуттики пухралар
Данияლниң Худаси алдида титрәп қорқсун!
— Чүнки У Мәңгү һаят Худадур,
Мәңгү мустәһкәм өзгәрмәстур,
Униң падишалиғи һалак қилинмас,
Униң һакимийити әбәдил-әбәткичә болиду.□ ■
27 У балайиқазадин қоғдайду вә қутқузиду,
У асманлардиму, йәр йүзидиму аламәт-
карамәтләрни яритиду,
У Данияლни ширларниң чаңгилидин қутқузди».
28 Данияლниң болса шу ишлардин кейин Дариус

□ **6:26** **«Униң һакимийити әбәдил-әбәткичә болиду»** — арамий тилида «Униң һакимийити ахирғичә болиду». ■ **6:26** Дан. 2:44; 4:3; 7:14, 27; Луқа 1:33

һөкүм сүргән мәзгилдә, шундақла Парс падишаси Қурәш һөкүм сүргән вақитларда ишлири раван жүрүшти.

7

Даниялниң ғайипанә аламәтләрни баян қилғанлиғи
•••• Төрт зор мәхлуқни көрүш

1 Бәлшазар Бабилға падиша болған биринчи жили
Даниял орнида йетип чүшидә бир нәччә ғайипанә аламәтләрни көрди. У чүшидә көргәнлирини мундақ йәкүнләп хатириливалди: —
2 Кечидә көргән ғайипанә көрүнүштә мәнки Даниял шуни көрдүмки, асманниң төрт тәрипидин шамал чиқип, «Улуқ Деңиз» йүзигә урулмақта еди. □
3 Деңиздин шәкиллири бир-биригә охшимайдиған төрт зор мәхлуқ чиқти.■
4 Биринчи мәхлуқ ширға охшайтти, лекин бүркүтниң қанити бар еди. Мән униңға қарап турғинимда, қанатлири жулунди; андин у йәрдин көтирилип, икки пути йәргә дәсситилип адәмдәк турғузулуп, униңға инсаний бир қәлб берилди.■
5 Мана йәнә бир мәхлуқ, йәни иккинчиси ейиққа охшайтти. Униң бир тәрипи иккинчи бир тәрипидин егизлитилди. Униң чишлири үч қовурғини чишләп туратти, бир аваз униңға: «Орнуңдин тур, гөшни йейишиңчә йәвал!» — деди.
6 Қарап турғинимда, мана йәнә бир мәхлуқ пәйда болди. У илпизға охшайтти, дүмбисидә қушниңкидәк төрт қанити бар еди; униң беши төрт еди. Униңға һакимлиқ һоқуқи берилди.

□ **7:2** **«Улуқ Деңиз»** — «Оттура Деңиз»ни көрсәтсә керәк. ■ **7:3** Дан. 2:37-45 ■ **7:4** Дан. 4:34

7 Униңдин кейин кечидики ғайипанә көрүнүшләрдә
қарап турғинимда, мана төртинчи бир мәхлуқ
пәйда болди. У интайин қорқунучлуқ, дәһшәтлик
вә әҗайип күчлүк еди. У йоған төмүр чишлири
билән овни чайнап езип жутуп, қалдуғини путлири
билән дәссәп-чәйләйтти. У алдинқи барлиқ
мәхлуққа охшимайтти; униң он мүңгүзи бар
еди. 8 Мән бу мүңгүзләрни күзитиватқинимда,
мана мүңгүзләрниң арисидин йәнә бир кичик
мүңгүз өсүп чиқти. Бу кичик мүңгүзниң алдида
әслидики мүңгүзләрдин үчи жулуветилди. Бу кичик
мүңгүзниң адәмниңкидәк көзи вә чоң сөзләйдиған
ағзи бар еди.

Мәңгү һаят болғучини көрүш

9 Мән қарап турғинимда, у йәргә бир нәччә
тәхтниң қоюлғанлиғини көрдүм; уларниң биридә,
«Әзәлдин Бар Болғучи» орун елип олтирипту.
Униң кийимлири қардәк аппақ, чачлири аппақ
қоза жуңидәк еди. Униң тәхти от лавулдап
турған ялқунлар болуп, лавулдап көйүватқан от
чақлириниң үстидә еди. □ 10 Униң алдидин гоя
раван еқип турған дәриядәк от ялқуни лавулдап
еқип туратти; Униң хизмитидә турғучилар түмән
миңлиған еди, Униң алдида йүз миллионлиған
һазир турғучилар бар еди. Сорақ башланғанлиғи

□ **7:9 «Әзәлдин Бар Болғучи»** — әслидә ибраний тилида «Қедимки күнләрдин тартип Бар Болғучи» — Йәни Худа дегәнликтур, әлвәттә.

жақалинип, дәстурлар ечилди. □ ■ 11 Һелиқи кичик
мүңгүзниң йоған гәпләрни қиливатқан авазидин
диққитим шуниңға тартилип қарап тураттим. Қарап
турғинимда, төртинчи мәхлуқ өлтүрүлүп, униң
җәсити һалак қилинип, отқа ташлап көйдүрүлүшкә
тапшурулди.
12 Қалған үч мәхлуқ болса, һакимийитидин мәһрум
қилинди, лекин уларниң өмри йәнә бир мәзгил
узартилди.
13 Кечидики ғайипанә көрүнүшләрдә мана, мән
гоя Инсан Оғлиға охшаш бир затниң асмандики
булутлар билән кәлгинини көрдүм. У «Әзәлдин Бар
Болғучи»ниң йениға берип, униң алдиға һазир
қилинди. ■ 14 Һәр әл-жут, һәр таипә, һәр хил
тилда сөзлишидиған қовмлар униң хизмитидә
болсун дәп, сәлтәнәт, шөһрәт вә падишалиқ
һоқуқи униңға берилди. Униң сәлтәнити мәңгү
солашмас сәлтәнәттур, униң падишалиғи мәңгү
һалак қилинмас.■

Ғайипанә көрүнүшләрниң тәбири

15 Мәнки Даниялниң вуҗудум, дил-роһум бәк
беарамлиққа чөмди, калламдики ғайипанә
аламәтләр мени интайин алақзадә қилди. 16 Мән
йеқин турғучилардин бириниң алдиға берип,
бу ғайипанә аламәтләрниң һәқиқити тоғрилиқ

□ **7:10 «...түмән миңлиған»** — арамий тилида: «... миңлиңан миңлиған» яки «миңлиған миң» — демәк, бир нәччә миллион. **«Униң хизмитидә турғучилар түмән миңлиған еди, униң алдида йүз миллионлиған һазир турғучилар бар еди»** — айәттә көздә тутулған Худаниң хизмәтчилири пәриштиләр, әлвәттә. «Вәһ.» 9:16ни көрүң. ■ **7:10** Вәһ. 5:11; 20:12 ■ **7:13** Дан. 7:27; Зәб.2:6; Наһ. 1:3; Мат. 24:30; 26:64; 1Тес. 4:17; Вәһ. 1:7 ■ **7:14** Дан. 2:44; Луқа 1:33

соридим. У маңа тәбир берип чүшәндүрүп мундақ деди: — □

17 «Бу төрт зор мәхлуқ кәлгүсидә дунияда баш
көтиридиған төрт падишани көрситиду. 18 Лекин
Һәммидин Алий Болғучиниң муқәддәс бәндилири
падишалиқ һоқуқини қобул қилиду, улар униңға
мәңгү егидарчилиқ қилиду, әбәдил-әбәткичә шундақ
болиду».□

19 Мән башқа үч мәхлуққа охшимайдиған төртинчи
мәхлуқ, йәни зор қорқунучлуқ, төмүр чишлиқ,
мис тирнақлиқ, овни чайнап езип жутуп, андин
қалдуқлирини аяқлири билән дәссәп-чәйләйдиған
һелиқи мәхлуқ тоғрисидики һәқиқәтни, 20 шундақла
униң бешидики он мүңгүзиниң вә кейин өсүп чиққан
кичик мүңгүз тоғрисидики һәқиқәтни техиму ениқ
билмәкчи болдум — униң, йәни һелиқи кичигиниң
алдида әслидә бар болған башқа үч мүңгүз
жулуветилгән, көзлири вә йоған гәп қилидиған
ағзи бар болуп, әнә башқа мүңгүзләргә қариғанда
техиму һәйвәтлик еди. 21 Қарап турғинимда, у кичик
мүңгүз Худаниң муқәддәс бәндилири билән җәң
қилип улардин үстүнлүккә егә болди; 22 «Әзәлдин
Бар Болғучи» кәлгәндә, һөкүм қилиш һоқуқи
Һәммидин Алий Болғучиниң муқәддәс бәндилиригә
берилди. Шуниң билән бекитилгән вақти келип,
Худаниң муқәддәс бәндилири падишалиқ һоқуқини

□ **7:16 «йеқин турғучилар»** — пәриштиләр болса керәк. □ **7:18 «... муқәддәс бәндилири падишалиқ һоқуқини қобул қилиду»** — қизиқ бир йери шуки, «падишалиқ» дегән кимниңки яки қайси падишалиқ ейтилмиған. Немишкә? Җавап чоқум шуки, шу чағда пәқәт бирла падишалиқ, йәни Худаниңки болиду.

өткүзивалди.□
23 *Тәбир бәргүчи* чүшәндүрүп йәнә мундақ деди: —
«төртинчи мәхлуқ кәлгүси дунияда баш көтиридиған
төртинчи бир падишалиқ болуп, у башқа һәр қандақ
падишалиқларға охшимайду. У пүткүл дунияни
жутуп, уни аяқ асти қилип, кукум-талқан қилиду.■
24 Он мүңгүз болса, бу падишалиқтин чиқидиған
һөкүмранлиқ қилидиған он падишани көрситиду.
Кейин йәнә бир падиша мәйданға чиқиду, у
илгәрки падишаларға охшимайду; у үч падишани
өзигә бойсундуриду. ■ 25 У Һәммидин Алий
Болғучиға қарши күпүрлүк сөзләрни қилиду һәмдә
Һәммидин Алий Болғучиниң муқәддәс бәндилирини
һалсизландуриду. У календарни, һейт-айәмләрни
вә муқәддәс қанунларни өзгәртиветишни қәстләйду.
Худаниң муқәддәс бәндилири «үч йерим вақит»
униң һөкүмранлиғиға тапшурулиду. □ ■ 26 Андин

□ **7:22 «Шуниң билән бекитилгән вақти келип, Худаниң муқәддәс бәндилири падишалиқ һоқуқини өткүзивалди»** — башқа бир хил тәрҗимиси: «Шуниң билән бекитилгән вақти келип, Һәммидин Алий Болғучиниң муқәддәс бәндилири дәп һөкүм чиқирилди». ■ **7:23** Дан. 2:40-44 ■ **7:24** Дан. 2:40-44 □ **7:25 «үч йерим вақит»** — тәхминән «үч йерим жил»ни көрситиду. Сәл тоғрирақ десәк, «бир вақит» («Даниял» дегән қисимниң башқа йәрлири билән селиштурғанда) бәлким Бабиллиқларниң ишлитидиған жили, йәни 360 күнлүк вақитни көрситиши мүмкин. Шуңа «үч йерим вақит», 1260 күнни көрситиду. Әслий арамий тил нусхисида, «үч йерим вақит», «бир вақит, икки вақит вә қошумчә йерим вақит» дегән шәкилдә ипадиләнгән. Бабиллиқлар бәзи жиллириға қошумчә бир айни «кәбисә ай» дәп қататти; «бир вақит, икки вақит вә қошумчә йерим вақит» дегән ибарә қошумчә айниң болушиниң мүмкинчилигини йоққа чиқириду. Демәк, «үч йерим вақит» 1290 күн әмәс, бәлки 1260 күн болиду. ■ **7:25** Дан. 9:27; 11:36; Мат. 24:15; Мар. 13:14; Луқа 21:20; 2Тес. 2:3-4; Вәһ. 13:1-8

Худаниң соти ечилиду, буниң билән униң идарә
қилиш һоқуқи тартивелинип, мәңгүлүк үзүл-кесил
йоқитилиду.
27 Лекин униң падишалиғининиң һоқуқи, йәни
дунийадики һәр қайси падишалиқларниң сәлтәнити
вә шөһрити Һәммидин Алий Болғучиниң муқәддәс
бәндилиригә, йәни Худаниң Өз хәлқигә өткүзүлиду.
Униң падишалиғи мәңгү бир падишалиқтур,
дунийадики пүтүн һөкүмдарлар Униң хизмитидә
болуп униңға итаәт қилиду».■
28 Бу иш мана мошу йәргичә болди. Мәнки Даниял, өз
ойлирим өзүмни алақзадә қилди, чирайим татирип
кәтти. Бирақ бу ишни қәлбимдә пүкүп сақлидим.□

8

Қочқар билән текә һәққидә ғайипанә көрүнүш

1 Падиша Бәлшазар тәхткә олтирип үчинчи жили,
мәнки Даниял иккинчи бир ғайипанә аламәтни
көрдүм. □ 2 Ғайипанә көрүнүштә, өзүмни Елам
өлкисидики Шушан қәлъәсидә көрдүм. Көрүнүштә
мән Улай чоң өстиңи бойида едим.
3 Бешимни көтирип қарисам, икки мүңгүзи бар бир
қочқарниң чоң өстәң алдида турғанлиғини көрдүм.
Униң мүңгүзи егиз болуп, бир мүңгүз йәнә биридин
егиз еди; егизрәк болған мүңгүз йәнә бирисидин
кейинрәк өсүп чиққан еди. 4 Мән қочқарниң ғәрип,
шимал вә җәнуп тәрәпләргә үсүватқинини көрдүм.

■ **7:27** Дан. 2:44 □ **7:28** **«Бу иш мана мошу йәргичә болди...»** — 7-баптики бешарәтләр тоғрисида «қошумчә сөз»имизни көрүң. □ **8:1** **«Падиша Бәлшазар тәхткә олтирип үчинчи жили...»** — 8-бап, 1-айәттин башлап китапниң қалған қисминиң һәммиси арамий тилида әмәс, ибраний тилида йезилған.

һеч қандақ һайван униңға тәң келәлмәйтти вә һеч
ким һеч кимни униң чаңгилидин қутқузалмайтти.
У немә қилишни халиса, шуни қилатти, барғансери
һәйвәтлик болуп кетивататти.
5 Мән бу тоғрилиқ ойлавататтим, мана, ғәрип
тәрәптин бир текә путлири йәргә тәгмигән һалда
пүтүн җаһанни кезип жүгүрүп кәлди. Униң икки
көзи арисиға көрүнәрлик чоң бир мүңгүз өсүп
чиққан еди. 6 У мән дәсләп көргән һелиқи өстәң
бойида турған икки мүңгүзлүк қочқарға қарап
қәһри билән шиддәтлик етилди. 7 Мән униң
қочқарға йеқин келип, ғәзәп билән қочқарни үсүп
икки мүңгүзини сундуриветкәнлигини көрдүм.
Қочқарниң қаршилиқ көрсәткидәк мадари қалмиған
еди, текә уни йәргә жиқитип, дәссәп-чәйлиди,
текиниң чаңгилидин уни қутқузивалидиған адәм
чиқмиди.
8 Текә барғансери һәйвәтлик болуп кәтти; лекин у
хелә күчийип болғанда, чоң мүңгүзи сунуп чүшүп,
әслидики җайидин асмандики төрт шамалға қарап
туридиған, көзгә көрүнәрлик төрт мүңгүз өсүп
чиқти.
9 Бу төрт мүңгүзниң ичидики биридин йәнә бир
мүңгүз өсүп чиқти. У кичик мүңгүз өсүп интайин
һәйвәтлик болди, җәнуп, шәриқ тәрәпләргә вә
«гөзәл зимин»ға қарап тәсир күчини кеңәйтти.
□ 10 У интайин һәйвәтлик болуп, һәтта самавий
қошундикиләргә һуҗум қилғидәк дәриҗигә
йәтти, самавий қошундикиләрдин вә юлтузлардин
бир мунчисини йәргә ташлап, уларниң үстигә
дәссиди 11 (у толиму мәғрурлинип, һәтта самавий
қошунниң Сәрдари билән тәң болмақчи болуп,

□ **8:9 «гөзәл зимин»** — Қанаан зимини (Пәләстин). Ибраний тилида «гөзәлликниң зимини» дейилиду.

ибадәтханида Сәрдарға атап күндилик қурбанлиқ сунушни әмәлдин қалдурди, һәмдә Сәрдарниң ибадәтханисидики «муқәддәс жай»ни вәйран
қиливәтти. □
12 Асийлиқ түпәйлидин Худаниң хәлқи
вә күндилик қурбанлиқ чоң мүңгүзгә тапшурулиду). У һәқиқәтни аяқ асти қилиду; униң барлиқ ишлири наһайити оңушлуқ болди.□

13 Кәйнидин, бир муқәддәс *пәриштиниң* сөз қилғанлиғини аңлидим, шуниң билән йәнә бир муқәддәс *пәриштә* сөз қилған *пәриштидин*:

— Ғайипанә аламәттә көрүнгән бу вақиәләр, йәни «вәйран қилғучи» асийлиқ, күндилик қурбанлиқниң әмәлдин қалдурулуши, һәмдә муқәддәс ибадәтханидики «муқәддәс жай»ниң һәм Худаниң хәлқиниң аяқ асти қилиниши қанчилик вақит давамлишиду? — дәп сориғанлиғини

□ **8:11** **«күндилик қурбанлиқ»** — Худаниң Муса пәйғәмбәр арқилиқ чүшүргән емри билән ибадәтханида һәр күни әтигәндә вә кәчтә бир қоза «көйдүрмә қурбанлиқ» қилиниши керәк. Бу қурбанлиқни болса Исраил үчүн әң асаслиқ қурбанлиқ дегили болиду. «Сәрдарниң ибадәтханиси» — бу Пәрвәрдигарниң Иерусалимдики ибадәтханисини көрситиду, әлвәттә. Мошу ибаридин «Самавий қошунниң Сәрдари»ниң «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси» икәнликини көргили болиду. «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси» Мәсиһниң дуняға келишидин бурунқи бир салаһитидур. «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси» тоғрилиқ изаһатлиримизни көрүң.
□ **8:12** **«Асийлиқ»** — бизнңчә «асийлиқ» мошу йәрдә бәлким «кичик мүңгүз» (йәнә дәжжал)ниң асийлиқини көрсәтсә керәк (13-айәтни көрүң). Бу сөз йәнә Худаниң Өз хәлқиниң асийлиқини көрситиши мумкин. **«Худаниң хәлқи»** — ибраний тилида «қошун».

аңлидим.□ 14 Һелиқи пәриштә маңа жававән:
— Бу ишлар икки миң үч йүз кечә-күндүз давамлишиду. Бу мәзгилдин кейин муқәддәс ибадәтханидики «муқәддәс жай» пакизлинип әслигә кәлтүрүлиду, — деди.□

Пәриштә Жәбраилниң ғайипанә аламәтни чүшәндүрүши

15 Бу ғайипанә көрүнүшни көргәндин кейин, мәнки
Даниял униң мәнасини ойлаватқинимда, мана,
алдимда адәмниң қияпитидә бириси пәйда болуп
өрә турди. 16 Улай өстиңиниң оттурисидин:
— Әй Жәбраил, бу адәмгә ғайипанә аламәтни чүшәндүрүп бәр, — дегән бир адәмниң күчлүк авазини аңлидим. ■
17 *Жәбраил* йенимға кәлди. Кәлгәндә, мән наһайити
қорқуп кетип йәргә жиқилип дүм чүштүм. У маңа:
— Әй инсан оғли, сән шуни чүшинишиң керәкки, бу ғайипанә аламәт ахир заман тоғрисидидур, — деди.
18 У гәп қиливатқанда мән беһош һалда йәрдә дүм
ятаттим. Лекин у маңа шундақ бир йеник тегипла
мени турғузди вә маңа мундақ деди: —
19 «Мән һазир саңа *Худаниң* ғәзиви кәлгән мәзгилдә
кейинки ишларниң қандақ болидиғанлиғини
көрситип берәй. Чүнки бу ғайипанә аламәт

□ **8:13 «Ғайипанә аламәттә көрүнгән бу вақиәләр, йәни «вәйран қилғучи» асийлиқ, күндилик қурбанлиқниң әмәлдин қалдурулуши»** — бу ««вәйран қилғучи» асийлиқ» болса дәл «Сәрдарға атап күндилик қоза қурбанлиқ сунушни әмәлдин қалдуруш» (11-айәт) һәмдә униң орниға интайин жиркиничлик бир хил бут селиш. 9-бап, 26-27-айәт, 11баб -36-39-айәтниму көрүң). □ **8:14 «пакизлинип әслигә кәлтүрүлиду»** — ибраний тилида «тоғра қилиниду» яки «һәққаний қилиниду» дегән сөз билән ипадилиниду. ■ **8:16** Дан. 9:21; Луқа 1:26

заманларниң бекитилгән ахирқи нуқтиси тоғрисидидур. 20 Сән көргән икки мүңгүзлүк
қочқар Медиа билән Парс падишалирини көрситиду.
21 Явайи текә болса Гретсийә падишалиғи болуп,
көзиниң оттурисидики көзгә көрүнәрлик мүңгүз
болса, униң биринчи падишасидур.□
22 У мүңгүз сунуп кәткәндин кейин орнидин
өсүп чиққан һелиқи төрт мүңгүз бу әлниң төрт
падишалиққа бөлүнидиғанлиғини көрситиду. Бирақ
уларниң күчи биринчи падишалиққа йәтмәйду.
23 Бу падишалиқларниң ахирқи мәзгилидә,
асийлиқ қилғучиларниң гунайи тошуши билән
толиму номуссиз, чигиш мәсилиләрни бир тәрәп
қилалайдиған бир падиша мәйданға чиқиду. □
24 Униң күчи хелә зор болиду, лекин әмәлийәттә
бу күч өзлүгидин чиқмайду; у мисли көрүлмигән
вәйранчилиқни кәлтүрүп чиқириду. Униң ишлири
җәзмән оңушлуқ болуп, немини халиса шуни
қилалайду. У күчлүкләрни вә *Худаниң* муқәддәс
мөмин хәлқини йоқитиду. 25 Өз устатлиғи билән
униң назарити астида һәр қандақ һейлә-микирлик
хелә ронақ тапиду. У көңлидә тәкәббурлишип өзини
чоң тутиду; башқиларниң өзлирини бехәтәр һес
қилған вақтидин пайдилинип туюқсиз зәрб қилип
нурғун кишиләрни һалак қилиду; у һәтта очуқтин
очуқ «Әмирләрниң Әмри»гә қарши чиқиду. Лекин у
ахирда инсанларниң қолисиз һалак қилиниду.
26 Саңа аян қилинған, ахшамдин әтигәнгичә
давамлашқан бу ғайипанә аламәт әмәлгә ашмай

□ **8:21 «Явайи текә болса Гретсийә падишалиғи болуп, ...»** — ибраний тилида «Явайи текә болса Гретсийә падишаси болуп, ...». □ **8:23 «чигиш мәсилиләрни бир тәрәп қилалайдиған бир падиша...»** — башқа бир хил тәрҗимиси: «хелә сүйқәстчи бир падиша ...».

қалмайду. Лекин сән уни вақтинчә мәхпий тут.
Чүнки у көп күнләр кейинки кәлгүси һәққидидур».
27 Мәнки Данияп мағдурумдин қелип, бир нәччә күн
ағрип йетип қалдим. Кейин орнумдин туруп йәнила
падишаниң ишлирида болдум. Лекин бу ғайипанә
аламәт көңлүмни паракәндә қиливәткән еди. Униң
мәнасини йешәләйдиған адәм йоқ еди.□

9

Данияпниң өз хәлқигә дуа қилиши

1 Медиалиқ Аһашверошниң оғли Дариусниң
биринчи жилида (у калдийләрниң зиминиға падиша
қилинди) □ 2 Йәни тәхткә олтарған биринчи жили
мәнки Данияп муқәддәс язмиларни оқушум билән
Пәрвәрдигарниң Йәрәмия пәйғәмбәргә йәткүзгән
калам-бешарити бойичә, Йерусалимниң харап
болидиған жаза мәзгили йәтмиш жил екәнлигини
чүшинип йәттим. ■ 3 Шуниң үчүн мән Рәб
Худайимға роза тутуп, бөз рәхткә йөгинип, күл-
топида олтирип, униңға йелинип дуа-тилавәт қилиш
билән издинишкә бәл бағлидим. 4 Мән Пәрвәрдигар
Худайимға дуа қилип, гуналиримизни иқрар қилип
мундақ дедим:
— «Аһ Рәб, и Сени Өз әмирлириңгә итаәт
қилғучиларға вәдә-әһдәңдә вападар болуп, өзгәрмәс

□ **8:27 «Униң (ғайипанә аламәтниң) мәнасини йешәләйдиған адәм йоқ еди»** — 8-баптики бешарәтләр тоғрисида «қошумчә сөз»имизни көрүң. □ **9:1 «калдийләрниң зимини»** — Бабил зиминини көрситиду. «...падиша қилинди» — Бу ибарә бәлким Дариусниң Парс императори Қорәшниң астидики бир падиша екәнлигини көрситиду. У пүткүл Парс үстигә император әмәс еди. ■ **9:2** Йәр. 25:11, 12; 27:7; 29:10

меһриңни үзлүксиз көрсәткүчи улуқ, сүрлүк
Тәңрим!■
5 Биз гуна садир қилдуқ, қәбиһлик қилдуқ; рәзиллик
билән Сениң әмир-һөкүмлириңдин ваз кечип, Саңа
асийлиқ қилдуқ, ■ 6 Шундақла Сениң намиң билән
падишалиримиз, әмирлиримиз, ата-бовилиримиз
вә пүткүл зиминдики хәлиққә сөз-каламиңни
йәкүзгән қуллириң болған пәйғәмбәрләргә зади
қулақ салмидуқ.
7 И Рәб, һәққанийәт Сәндила тепилиду, лекин Саңа
асийлиқ вә вапасизлиқ қилғанлиғимиз түпәйлидин,
бизгә, йәни Йәһудаларға, Йерусалимдикиләргә вә
барлиқ Исраилларға, йеқинда болсун, жирақта
болсун, Сән бизләрни сүргүнлүккә һайдиваткән
барлиқ жутларда болсун, пәқәт бүгүнкидәк
йүзимизни көтирәлмигидәк шәрмәндиликла
қалди. 8 И Рәб, бизгә, йәни падишалиримизға,
әмирлиримизгә вә ата-бовилиримизғиму
йүзимизни көтирәлмигидәк шәрмәндилик қалди;
чүнки биз Сениң алдиңда гуна садир қилдуқ.
9 И Рәб Худайимиз, биз Саңа асийлиқ қилған
болсақму, Сәндин йәнила рәһимдиллик вә мәғпирәт-
кәчүрүмләр тепилиду. □ ■ 10 Биз Сән Пәрвәрдигар
Худайимизниң авазиға қулақ салмай, қуллириң
болған пәйғәмбәрләр арқилиқ алдимизға қойған
қанун-һөкүмлириңдә һеч маңмидуқ. 11 Пүткүл
Исраил Сениң Тәврат-қанунуңға хилаплиқ қилип,

■ **9:4** Қан. 7:9 ■ **9:5** Зәб. 105:6; Йәш. 64:4, 5, 6 □ **9:9** **«И Рәб Худайимиз, биз Саңа асийлиқ қилған болсақму, Сәндин йәнила рәһимдиллик вә мәғпирәт-кәчүрүмләр тепилиду»** — яки «Рәб Худайимизда рәһимдиллик вә мәғпирәт-кәчүрүмләр бардур; чүнки биз Униң алдида гуна садир қилдуқ» (демәк, Худа бизгә рәһимдиллик көрсәтмигән болса, биз балдурла йоқитилаттуқ). ■ **9:9** Зәб. 129:3-8; Жиғ. 3:22

авазиңға қулақ салмай Сениңдин йүз өриди.
Дәрвәқә, Сениң қулуң Мусаға чүшүрүлгән Тәврат-
қанунида пүтүлгән ләнәт һәмдә униң қәсәмядидики
жазалар үстимизгә яғдурулди; чүнки биз Сениң
алдиңда гуна садир қилдуқ.■
12 Сән Өзүң бизгә вә
үстимиздин һөкүмдарлиқ қилғучимизға қарита
дегәнлириңгә әмәл қилип бизгә зор еғир күлпәтни
кәлтүрдүң; чүнки Йерусалимда қилинған ишлар
асман астидики һәр қандақ башқа жутта әзәлдин
қилинған әмәс!
13 Мусаға тапиланған Тәврат-
қанунида пүтүлгәндәк, бу пүтүн күлпәт бизгә
чүшүрүлгән болсиму, и Пәрвәрдигар Худайимиз,
лекин биз қәбиһлиқлиримиздин қол үзүп,
һәқиқитиңни чүшинип йетидиған қилғайсән дәп
техичә Сәндин илтипатиңни өтүнмидуқ.
14 Дәрвәқә
Сән Пәрвәрдигар шу күлпәтни тәйярлап сақлап,
бизниң үстимизгә чүшүрдүң; чүнки Сән Пәрвәрдигар
Худайимиз, барлиқ қилған ишлириңда адил болуп
кәлдиң; бирақ авазиңға қулақ салмидуқ.
15 Әнди, Өз күчлүк қолуң билән хәлқиңни Мисирдин
елип чиқтиң, шуңлашқа бүгүнкидәк Өзүңгә нам-
шөһрәт тиклидиң, и Рәб Худайимиз, — биз
гуна садир қилдуқ, биз рәзиллик қилдуқ! ■
16 Өтүнимән, и Рәб, пүткүл һәққанийлиғиңға уйғун,
Йерусалим шәһириңгә, йәни муқәддәс теғиңға
болған қәһр-ғәзивиңни тохтатқайсән! Чүнки бизниң
өткүзгән гуналиримиз вә ата-бовилиримизниң
қилған қәбиһликлириниң вәҗидин, Йерусалим
вә хәлқиң барлиқ әтраптикилиримизниң һақарәт
объекти болуп қалдуқ.
17 Әнди и Худайимиз,

■ **9:11** Лав. 26:14-45; Қан. 27:15-26; 28:15-68; 29:20; 30:17-20; 31:17, 18; 32:19-25; Жиғ. 2:17 ■ **9:15** Мис. 32:11; Зәб. 104:7; 105:47

қулуңниң дуа вә тәләплиригә қулақ салғайсән, Өзүң үчүн вәйран қилинған муқәддәс жайиңни жамалиңни көрситип йоруткайсән. □
18 И Худайим, қулақ селип аңлиғайсән! Бизниң вә Сениң намиң билән аталған шәһәрниң бешиға кәлгән күлпәтләргә нәзәр салғайсән! Бизниң Саңа илтиҗа қилғинимиз өзимизниң қандақтур һәққаний иш қилғанлиғимиздин әмәс, бәлки Сениң зор рәһимдилликлириңға таянғанлиғимиз сәвибидиндур.
19 И Рәб, аңлиғайсән! И Рәб, кәчүргәйсән! Қулақ селип аңлап амал қилғайсән! Өзүңниң нам-шөһритиң үчүн әнди тәхир қилмиғайсән! Чүнки Сениң бу шәһириң вә бу хәлқиң Өз намиң асасида аталған еди!».□

Җәбраилниң бешарәт бериши вә чүшәндүрүши

20 Мән дуайимни давамлаштуруп, өзүм вә хәлқим Исраилниң гуналирини иқрар қилип һәмдә Худайимниң муқәддәс теғи үчүн Пәрвәрдигар Худайимға йелинип,
21 техи дуа қиливатқинимда, дәсләптә маңа ғайипанә аламәттә көрүнгән Җәбраил дегән зат йенимға келип маңа қолини тәккүзди. Мән шу чағда толиму чарчап кәткән едим. У кәчлик қурбанлиқ сунуш вақти еди. □
22 Җәбраил маңа әқил берип мундақ деди: —

□ **9:17 «қулақ салғайсән, Өзүң үчүн ... йоруткайсән»** — ибраний тилида «Рәбниң сәвәви үчүн ... йоруткайсән». □ **9:19 «Өзүңниң нам-шөһритиң үчүн әнди тәхир қилмиғайсән!»** — ибраний тилида «Өзүниң сәвәвиң үчүн әнди тәхир қилмиғайсән!». □ **9:21 «...Җәбраил дегән зат йенимға келип маңа қолини тәккүзди. Мән шу чағда толиму чарчап кәткән едим»** — буниң йәнә бир хил тәрҗимиси: — «...Җәбраил дегән зат тезла учуп келип, маңа қол тәккүзди». Әсли текстни чүшиниш бир қәдәр тәс.

«И Даниял, мән сени йорутуп, ишларни чоңқур
чүшинәләйдиған қилишқа кәлдим.
23 Сән Худаға илтижа қилишқа башлишиң биләнла,
жавап-калам берилди; сән интайин сөйүлгән
адәм болғачқа, мән саңа униң жавап-каламини
йәткүзгили кәлдим. Әнди бу жавап-калам үстидә
пухта ойланғин, ғайипанә көрүнүшни көңүл қоюп
чүшәнгин:
24 — «*Худа* тәрипидин «йәтмиш һәссә «йәттә
вақит»» сениң хәлқиң билән муқәддәс шәһириң
үстигә бекитилгән. Бу вақитлар итаәтсизликләрни
тизгинләш, гуналарни түгитиш, қәбиһлик үчүн
кафарәт кәлтүрүш, мәңгүлүк һәққанийлиқни
үстүн орунға қоюш, бу ғайипанә аламәт билән
пәйғәмбәрләрниң сөз-каламлирини әмәлгә ашуруш
һәмдә муқәддәс ибадәтханидики «әң муқәддәс жай»
йеңибаштин мәсиһлиниш үчүн бекитилгәндур.
□ 25 Шуни билишиң вә чүшинишиң керәкки,
Йерусалимни йеңибаштин әслигә кәлтүрүп бена

□ **9:24 «қәбиһлик үчүн кафарәт кәлтүрүш»** — «гуналарни йепип кәчүрүм тәминләш» дегәнликтур. «Лав.» 4-бап вә изаһатни көрүң. **«пәйғәмбәрләрниң сөз-каламлири»** — мошу йәрдә ибраний тилида «пәйғәмбәрләр» дегән сөз билән ипадилиниду. **«муқәддәс ибадәтханидики «әң муқәддәс жай» йеңибаштин мәсиһлиниш»** — «мәсиһлиниш» яки «муқәддәс қилиниш», Муса пәйғәмбәргә берилгән муқәддәс қанунға асасән, «муқәддәс пурақлиқ май» сүрүлүш билән қилиниду («Мис.» 26:9-10ни көрүң). Бу уқум ибраний тилида ««мәсиһ» қилиниш» дегән сөз билән ипадилиниду. Униң башқа бир хил тәрҗимиси: «Әң Муқәддәс Болғучини мәсиһ қилиш» — демәк, Қутқузғучи-Мәсиһни мәсиһ қилиш. **«...«йәтмиш һәссә «йәттә вақит»» сениң хәлқиң билән муқәддәс шәһириң үстигә бекитилгән... ... һәмдә муқәддәс ибадәтханидики «әң муқәддәс жай» йеңибаштин мәсиһлиниш үчүн бекитилгәндур»** — бу улуқ бешарәт вә 25-27-айәтләрдики бешарәтләрниң тәпсилатлири тоғрисида «қошумчә сөз»имизни көрүң.

қилиш буйруғи җакаланғандин тартип, Мәсиһ дегән әмир мәйданға чиққичә йәттә һәссә «йәттә вақит» қошулған атмиш икки һәссә «йәттә вақит» өтиду. Йерусалим шәһири йеңибаштин бена қилинип, мәйдан-кочилар вә сепил-истиһкам барлиққа кәлтүрүлиду, амма бу бисәрәмҗан күнләрдә болиду.□ ■

26 Бу атмиш икки «йәттә вақит» мәзгили өткәндин кейин Мәсиһ үзүп ташлиниду, униңда һеч нәрсә қалмайду. Кәлгүсидә болидиған әмирниң хәлқи бу шәһәр билән муқәддәс ибадәтханини гумран қилиду. Бу ақивәт кәлкүндәк бесип келиду; ахириғичә җәңләр давамлишиду; у йәрдә болидиған

□ **9:25 «... Йерусалимни йеңибаштин әслигә кәлтүрүп бена қилиш буйруғи җакаланғандин тартип, Мәсиһ дегән әмир мәйданға чиққичә йәттә һәссә «йәттә вақит» қошулған атмиш икки һәссә «йәттә вақит» өтиду»** — қисқичә: — «бир вақит», жуқирдики тәһлилгә асасән 360 күн болса, «йәттә һәссә йәттә вақит» (49 вақит) вә «атмиш иккиниң йәттә һәссиси», (434 вақит), җәмий болуп «483 вақит», йәни «Йерусалимни қайтидин бена қилиштики пәрман»дин «Қутқузғучи-Мәсиһниң мәйданға чиқиши»ғичә 173880 күн (тәхминән 476 жил) болиду. Тарихий тәтқиқатқа асасән, «Йерусалимни қайтидин бена қилиштики пәрман»ниң чүшүрүлүши миладийәдин илгәрки 445-жили яки 444-жили еди, ундақта «Мәсиһ дегән Әмирниң мәйданға чиқиши» миладийә 32-жили яки 33-жили болуши керәк. Китапхан бу пакитлардин Қутқузғучи-Мәсиһниң ким екәнлигини биләләйду. «Қошумчә сөз»имизниму көрүң. **«Йерусалим шәһири йеңибаштин бена қилинип, мәйдан-кочилар вә сепил-истиһкам барлиққа кәлтүрүлиду...»** — «сепил-истиһкам» дегән сөз ибраний тилидики «харутс» дегән сөзниң тәрҗимиси болуши натайин; чоқум бир хил истиһкамни көрситиду. «Кочилар» ичидики, «харутс» бәлким сирттики бир нәрсини көрситиду.
■ **9:25** Нәһ. 2:2-8; Луқа 19:35-44

вәйранчилиқлар бекитилгәндур. □ ■ 27 У *әмир*
Худаниң хәлқиниң көп қисми билән ахирқи бир
«йәттә вақит»та бир *достлуқ* әһдисни такамул
қилиду, лекин бу «йәттә вақит»ниң йеримиға
кәлгәндә, у *ибадәтханидики* қурбанлиқ вә ашлиқ
һәдийәләрни сунушни әмәлдин қалдуриду. У
чағда «вәйран қилғучи жиркиничлик номуссизлиқ»
муқәддәс ибадәтханиниң әң егиз җайиға қоюлиду.
Таки балаю-апәт, *йәни Худа* бекиткән күлпәт вәйран
қилғучи кишиниң бешиға яғдурулғичә шу йәрдә
туриду».■

10

Тигрис, йәни «Диҗлә» дәрияси бойида көргән ғайипанә көрүнүш

1 Қорәш Парсқа сәлтәнәт қилған үчинчи жили,
Даниял (йәнә бир исми Бәлтәшасар болған)ға бир
хәвәр вәһий қилинди. У хәвәр ишәшликтур — лекин
наһайити қаттиқ җәң җудунлири тоғрисидидур.
Даниял бу хәвәрни чүшәнди вә ғайипанә аламәт
тоғрисида чүшәнчигә егә болди.□

□ **9:26 «Мәсиһ үзүп ташлиниду»** — (яки «Мәсиһ кесиветилиду») — мошу ибарә ибраний тилида адәттә «өлтүрүлиду» дәп ипадиләйду. **«униңда һеч нәрсә қалмайду»** — яки, «униң (Мәсиһ-қутқузғучиниң) өлтүрүлүши өзи үчүн әмәстур». ■ **9:26** Луқа 19:41-44 ■ **9:27** Йәш. 28:15, 18; Мат. 24:15; Мар. 13:14; Луқа 21:20; 2Тес. 2:3-4
□ **10:1 «лекин наһайити қаттиқ җәң җудунлири тоғрисидидур»** — яки «лекин наһайити қаттиқ синашлар тоғрисидидур».

2 У чағда мәнки Даниял толуқ үч һәптә аһ-зар
көтирип матәм туттум. □ 3 Үч һәптигичә һеч
қандақ назу-немәт йемидим, гөш йемидим, шарап
ичмидим вә тенимгә пурақлиқ май сүрмидим. □
4 Биринчи айниң жигирмә төртинчи күни, мән улуқ
дәрия, йәни Диҗлә дәриясиниң бойида туруп, ■
5 бешимни көтирип көзүмни асманға тиктим, канап
кийип, белигә Уфаздики сап алтун кәмәр бағлиған
бир адәмни көрдүм. ■ 6 Униң тени сериқ яқуттәк
җулалинип, йүзлири чақмақтәк ялтирлап, көзлири
йенип турған оттәк чақнайтти; униң пут-қоллири
пақирап туридиған мистәк валилдайтти; авази зор
бир топ адәмниң авазидәк җараңлайтти.
7 Ғайипанә көрүнүшни ялғуз мәнки Данияллa
көрдүм, йенимдикиләр аламәтни көрмигән еди.
Амма зор бир вәһимә уларни бесип, интайин титрәп
кетишти, мөкүнүвалғидәк йәрни издәп қечип кәтти.
8 У йәрдә өзүм ялғуз қелип бу карамәт ғайипанә
көрүнүшни көрдүм. Қилчә мағдурум қалмиди,
чирайим қаттиқ өзгирип өлүк адәмдәк болуп
қалдим, пут-қоллиримда бир азму мағдур қалмиди.
□ ■
9 Лекин униң авазини аңлидим. Униң авазини
аңлиған һаман йәргә жиқилип дүм чүштүм,
һошумдин кәттим. 10 Мана, туюқсиз бир қол маңа
тәгди, мени шуан йөләп йәргә төрт путлуқ қилип

□ **10:2 «толуқ үч һәптә аһ-зар көтирип матәм туттум»** — ибраний тилида «толуқ үч һәптә... матәм қилдим» — бу мәлум бир өлгүчи уруқ-туққини үчүн әмәс, бәлки Исраил хәлқиниң өлүк роһий һалитигә болған матәм, әлвәттә. □ **10:3 «тенимгә пурақлиқ май сүрмидим»** — ибраний тилида «өзүмни мәсиһ қилмидим». ■ **10:4** Яр. 2:14 ■ **10:5** Вәһ. 1:13, 14, 15 □ **10:8 «чирайим қаттиқ өзгирип ...»** — ибраний тилида «шан-шәривим қаттиқ өзгирип ...» яки «чирайлиқлиғим қаттиқ өзгирип ...». ■ **10:8** Дан. 7:28

турғузди. 11 Шу зат маңа:

— Әй Даниял, интайин сөйүлгән адәм! Сөзлиримни көңүл қоюп аңлап чүшәнгин, өрә турғин! Чүнки мән сениң йениңға әвәтилдим, — деди. У бу сөзни қилиши билән, мән титригән һалда орнумдин турдум.

12 Шуниң билән у маңа мундақ деди:

— «Әй Даниял, қорқма; чүнки сән Худайиңниң алдида чүшинишкә еришишкә, өзүңни төвән тутушқа көңүл қойған биринчи күндин буян сениң дуа-тилавитиң иҗабәт қилинди; ейтқанлириң үчүн мән йениңға әвәтилдим. □
13 Лекин, «Парс падишалиғиниң әмри» маңа қарши чиқип йолумни жигирмә бир күн тосувалди. Мән Парс падишалириниң йенида өзүм ялғуз қалғачқа, баш әмирләрдин бири Микаил маңа ярдәм қилғили

□ **10:12 «... сән Худайиңниң алдида чүшинишкә еришишкә... көңүл қойған»** — бу йәрдики «чүшиниш» немини көрситиду? Йәрәмия пәйғәмбәргә йәткүзүлгән «Йерусалимниң харап болидиған җаза мәзгилиниң вақти 70 жил» тошай дегән вақитта Даниял дуа қилишқа башлиди. Даниялниң арзу-истики шуки, 70 жилниң тошуши билән, Худаниң сәлтәнити дәрһал пәйда болсун дегәнликтин ибарәт еди. Лекин 7-, 8- вә 9-баптики ғайипанә аламәтләр униңға, аз дегәндиму йәнә 70 «йәттә вақит»ниң өтүши керәклигини көрсәткән. Шу ишлар униң дегинидәк: «Даниялниң көңлини паракәндә қиливәтти. Униң мәнасини йешәләйдиған адәм йоқ еди». Шуниң билән у үмүтсизләнмәй, бу узун вақиттики «кечиктүрүш»ни чүшиниш үчүн көңүл қойиду. 10-баптики ғайипанә аламәттә болса, бу вақитниң йәнила һәм узун һәм җапалиқ екәнлиги көрситилиду. Шуниң билән, бу хәвәрни қобул қилиш үчүн у ғәйрәтлик, мағдурлуқ болуши керәк.

кәлди. □ 14 Мән саңа ахирқи заманларда хәлқиңниң
бешиға келидиған ишларни чүшәндүргили кәлдим.
Чүнки бу ғайипанә аламәт көп күнләр кейинки
кәлгүси тоғрисидидур».

15 У маңа бу гәпни қиливатқанда, пәқәтла йәргә
қарғинимчә зуван сүрәлмәй туруп қалдим. 16 Мана,
гоя адәмгә охшайдиған бириси қолини узитип
ләвлиримни силап қойвиди, мән ағзимни ечип
алдимда турғучиға:
— Тәхсир, бу ғайипанә көрүнүштин ич-ичимдин
азаплинимән, мағдурумдин кәттим. 17 Тәхсиримниң
кәминә қуллири қандақму сили тәхсирим билән
сөзлишишкә петиналайттим? Чүнки һазирла
мағдурум түгәп, нәпәсим үзүлиду, — дедим.
18 Андин гоя адәмгә охшайдиған бири мени йәнә бир
қетим силап, мағдур киргүзди 19 вә:
— И интайин сөйүлгән адәм, қорқма! Саңа аман-хатирҗәмлик болғай. Ғәйрәтлик бол, әнди ғәйрәтлик бол! — деди.
У шу сөзни дейиши биләнла маңа техиму мағдур кирди. Мән:

□ **10:13** **«Парс падишалиғиниң әмри»** — бәлким интайин күчлүк бир хил җин болуп, Парс районлирида Шәйтанниң планлирини бежа қилғучи болуши мүмкин. **«Парс падишалириниң йенида өзүм ялғуз қалғачқа..»** — бу сөзләр мошу пәриштиниң вәзиписиниң шу падишаларниң қилмақчи болған яманлиғини тосуш яки болмиса, уларға яхши тәрәпкә йүзлинишкә тәсир йәткүзүштин ибарәт болғанлиғини көрсәтсә керәк. **«мән Парс падишалириниң йенида өзүм ялғуз қалғачқа, баш әмирләрдин бири Микаил маңа ярдәм қилғили кәлди»** — башқа бир хил тәрҗимиси: — «лекин баш әмирләрдин бири Микаил маңа ярдәм қилғили кәлди. Мән уни Парс падишалириниң ишлирини бир тәрәп қилишқа қалдурдум». **«баш әмирләр»** — мошу йәрдә Худаниң жуқури мәртивилик пәриштилирини көрсәтсә керәк («Йәһ.» 9-айәтни көрүң).

— Тәхсир йәнә сөз қилғайла, чүнки сили маңа мағдур киргүздила, — дедим.
20 У мундақ деди:
— «Мениң қешиңға немигә кәлгәнлигимни биләмсән? Мән әнди қайтип берип, «Парстики әмир» билән җәң қилимән; мән у йәргә барғандин кейин, «Гретсийәдики әмир» мәйданға чиқиду. 21 Лекин
мән бериштин авал һәқиқәтниң китавида пүтүлгән вәһийләрни мән саңа баян қилимән.

Бу ишларда силәрниң әмриңлар Микаилдин башқа, маңа ярдәм беридиған һеч ким йоқ.□

11

1 Мән Медиалиқ Дариус падиша болған биринчи жилидила, уни мустәһкәмләш һәм күчәйтиш үчүн орнумдин қозғалған едим. 2 Әнди мән саңа
һәқиқәтни ейтип берәй: —

Буниңдин кейин Парсқа йәнә үч падиша һөкүмранлиққа чиқиду; кейин төртинчи падиша чиқип, башқа падишалардинму көптин көп мал-дунияни топлайду; у мал-дунияліридин қудрәт тепип, һәммә жутларни Гретсийәгә җәң қилишқа

□ **10:21 «һәқиқәтниң китави»** — Муқәддәс Китапни көрситиду. Шу чағдики «һәқиқәтниң китави» Даниял пәйғәмбәрниң дәвридин илгири барлиқ назил қилинған Тәврат қисимлиридин тәркиб тапқан, әлвәттә. **«силәрниң әмриңлар Микаил»** — бу сөз Микаил баш пәриштиниң Исраилға алайитән мәсъул болғанлиғини аян қилиду.

қозғайду.□
3 Униңдин кейин күчлүк бир падиша мәйданға
чиқиду. У зор падишалиқни идарә қилип,
немини халиса шуни қилиду. □ 4 Лекин у һоқуқ
жүргүзүватқинида, падишалиғи парчилинип
асманниң төрт шамал тәрипигә бөлүнүп кетиду.
Униң тәхтигә әвлатлири варислиқ қилалмайду,
кейинки падишалиқ у һөкүм сүргән вақтидикидәк
күчлүк болмайду; чүнки униң падишалиғи
ағдурулуп, башқиларға тәвә болуп кетиду.
5 Униңдики сәрдарларниң ичидин бири «җәнубий
падиша» болуп күчийиду; лекин йәнә бир сәрдар
униңдинму күчлүк болиду вә өзиниң техиму
чоң падишалиғини сорайду. □ 6 Бир нәччә жил
өткәндин кейин, *җәнубий падиша шималий падиша*
билән иттипақ түзиду; җәнубий падишаниң қизи
шу иттипақни мустәһкәмләш үчүн шималий
падишаниң йениға бариду. Лекин кейин бу қиз

□ **11:2 «Буниңдин кейин Парсқа йәнә үч падиша һөкүмранлиққа чиқиду; кейин төртинчи падиша чиқип...»** — бу 11-баптики бешарәтләр наһайити тәпсилий көрситилгән. Биз мошу йәрдә тәпсилатлири тоғрилиқ көп изаһат бәрмидуқ, буларни «Қошумчә сөз»имизгә киргүздуқ. Китапханларниң өзлири «оттура шәриқ»ниң тарихи тоғрилиқ һәр қандақ китаптин бу бешарәтләрниң қандақ әмәлгә ашурулғанлиғини көрәләйду. Асасән бу алдин-ала ейтилған ишлар миладийәдин илгәрки 530-164-жиллар давамида йүз бәргән. Лекин 36-айәттин башлап, бешарәтләр ахирқи замандики ишларғичә өтиду. □ **11:3 «Униңдин кейин күчлүк бир падиша мәйданға чиқиду»** — бу падиша «бүйүк Искәндәр», Гретсийәниң биринчи императори. □ **11:5 «Униңдики сәрдарлар»** — яки «униңдики әмирлири». **«Униңдики сәрдарларниң ичидин бири «җәнубий падиша» болуп күчийиду»** — бу бешарәттики «җәнубий падиша»лар шүбһисизки, Мисирниң падишалирини көрситиду (8-айәтни көрүң), биринчиси «Питолими сотер» (миладийәдин илгәрки 323-285-жилларда һөкүм сүргән.

еришкән һоқуқидин мәһрум қилиниду; шималий падиша өзиму һоқуқини қолида туталмай, мәзмут туралмайду. Бу қиз вә уни елип кәлгәнләр, униң балиси һәм шу вақитларда уни қоллиғучиларниң һәммисигә сатқунлуқ қилиниду.□
7 Һалбуки, униң *ата җәмәт* туққинидин бири қошунниң һоқуқини қолиға елип *падиша болуп*, шималий падишаниң қорғиниға бесип кирип, уларға қарши һуҗум қилип чоң ғәлибә қилиду. □
8 У уларниң илаһ-бутлири, қуйма мәбудлири вә бутханилиридики алтун-күмүчтин ясалған җам-қачиларни Мисирға елип кетиду. У бир нәччә жил шималий падишадин өзини нери қилиду. □
9 Шималий падиша җәнубий падишаниң зиминиға бесип кириду, лекин ахири өз жутиға чекиниду.□

□ **11:6 «җәнубий падиша шималий падиша билән иттипақ түзиду»** — ибраний тилида пәқәт «улар иттипақ түзиду» дейилиду. Бу бешарәттики «шималий падиша» шүбһисизки тарихта Сурийә дегән районда һөкүм сүргән. Биринчи «шималий падиша» болса Силюқус никатор (Силюқус И) болуп, әслидә Мисир падишаси «Питолими сотер»ниң чоң генерали еди. У миладийәдин илгәрки 312-280-жилларда тәхткә олтарған. **«бу қиз еришкән һоқуқидин мәһрум қилиниду»** — ибраний тилида «бу қиз билигиниң күчидин мәһрум болиду». **«униң балиси һәм ...»** — ибраний тилида «униң туққини...». Бәзи кона көчүрмиләрдә «уни туғдурғучи һәм...» дейилиду. □ **11:7 «униң ата җәмәт туққинидин бири»** — ибраний тилида: — «униң йилтизлиридин бири». **«...падиша болуп»** — ибраний тилида «...униң (йәни җәнубий падишаниң) орниға туруп,...» дәп ипадилиниду. **«...бири, қошунниң һоқуқини қолиға елип падиша болуп,...»** — башқа бир хил тәрҗимиси «... бири, у болса униң (шималий падишаниң) қошуниға қарши чиқип,...» □ **11:8 «қуйма мәбудлири»** — яки «әмирлири». **«бутханилиридики алтун-күмүч...»** — яки «уларниңки алтун-күмүч...». □ **11:9 «җәнубий падишаниң зимини»** — Мисирни көрситиду.

10 Шималий падишаниң шаһзадилири қозғилип,
зор қошун тәшкилләйду. Шаһзадиләрдин бири
кәлкүндәк келип җәнупқа бесип кириду. Кейин
у йәнә җәң қилип, дүшмән қорғиниғичиму бесип
кириду. □ 11 Җәнубий падиша қаттиқ ғәзәптә қошун
тартип җәңгә атлинип, шималий падишаға һуҗум
қилиду. Шималий падиша зор бир қошунни җәңгә
салиду, лекин униң шу зор қошуни мәғлуп болуп
әсиргә елиниду.

12 Шу зор қошунниң әсиргә елиниши билән җәнубий
падиша интайин мәғрурлиниду. У түмәнлигән
адәмләрни йоқитиду, бирақ униң ғәлибиси узун
давамлашмайду. 13 Чүнки шималий падиша жутиға
қайтип, бурунқидинму көп вә күчлүк қошун
тәшкилләйду. Бекитилгән жиллар тошқандин
кейин у зор қудрәтлик қошунни көп тәминатлар
билән қошуп башлап келиду. 14 У чағда нурғун
кишиләр җәнубий падишаға қарши туруп униңға
қарши қозғилаң көтириду. *И Даниял* — сениң хәлқиң
ичидики зораванлар мошу ғайипанә аламәттики
бешарәтни әмәлгә ашурмақчи болуп, йоғанчилиқ
қилиду, лекин улар мәғлуп болиду. 15 Шималий
падиша потәй селип мустәһкәм шәһәрни муһасирә
һуҗуми қилип бесивалиду. Җәнупдики күчләр,
һәтта әң хил қошунларму бәрдашлиқ берәлмәйду,
уларниң қаршилиқ қилғидәк күчи қалмайду.
16 Шималдики таҗавузчи болса өзи халиғанчә иш
қилиду, униңға һеч ким қаршилиқ қилалмайду. У
«гөзәл зимин»ни ишғал қилиду; униң қолида уни

□ **11:10 «Кейин у йәнә җәң қилип,...»** — яки «У қайтип, андин җәң қилип,..».

вәйран қилғучи күч болиду. □ 17 *Шималий падиша* бәл
бағлап падишалиғидики барлиқ күчләрни сәпәрвәр
қилип *Мисирға* йол алиду; у *Мисир* билән әһдә түзиду,
өзи әһдидә турғандәк қилиду. Бирақ *Мисирниң*
һакимийитини ағдуруш үчүн у аяллириниң бир
қизини *Мисир* падишасиға бериду. Лекин *қизи* атиси
тәрәптә турмайду, уни қоллимайду.□
18 Кейин у деңиз бойидики жутларға һуҗум қилип,
нурғун адәмләрни әсиргә алиду. Лекин ят бир
сәрдар униң кишиләрни хар қилишлирини чәкләйду
вә әксичә, униң бу харлашлирини өзигә яндуриду.
□ 19 У өз жутидики қорғанларға чекинип келиду.
Лекин ахирида у путлинип йоқилип кетиду. □
20 Кейин униң орниға йәнә бир падиша тәхткә
олтириду; у падишалиқниң әң шан-шәрәплик җайиға
бир залим алваңбегини әвәтиду. Лекин у узун
өтмәйла, малиманчилиқму болмай, җәңму болмай
өлтүрүлиду».□

□ **11:16 «гөзәл зимин»** — Қанаан зимини, йәни Пәләстин. **«униң қолида уни вәйран қилғучи күч болиду»** — ибраний тилида «униң һалакити униң қолида болиду». □ **11:17 «...күчләрни сәпәрвәр қилип Мисирға йол алиду»** — «җәнубий падишалиқ»ниң Мисир екәнлиги 8-айәттин көрүниду. **«у Мисир билән әһдә түзиду, өзи әһдидә турғандәк қилиду»** — башқа бир хил тәрҗимиси «униң билән бир нәччә дурус адәмләр биллә бариду; у өз бекиткинини әмәлгә ашуриду». **«Бирақ Мисирниң һакимийитини ағдуруш үчүн...»** — ибраний тилида «Бирақ Мисирниң һакимийитини чиритиш үчүн...». □ **11:18 «нурғун адәмләрни әсиргә алиду»** — яки «нурғун жутларни егиләйду». □ **11:19 «У өз жутидики қорғанларға чекинип келиду»** — яки «У өз жутидики қорғанларға нишан қилип диққәт қилиду». □ **11:20 «падишалиқниң әң шан-шәрәплик җайи»** — бу йәрдә «әң шан-шәрәплик җайи» бәлким муқәддәс ибадәтханини көрситиду. Йәнә бир хил тәрҗимә қилғанда, «падишалиқниң шан-шәривини безәш үчүн бир зулум салғучини әвәтиду» дегәндәк болиду.

Пәриштә чүшәндүрүшни давамлаштуриду — әшәддий шималий падиша

21 — «Шуниңдин кейин пәс бир адәм униң орниға чиқип шималий падишалиқни алиду; амма падишалиқниң һөрмәт-шөһрити униңға һеч тәвә болмайду, дәп қарилиду; лекин у хәлиқниң асайишлиқ пәйтидин пайдилинип, ялақчилиқ васитилири билән һакимийәтни тартивалиду.
22 Зиминиға кәлкүндәк бесип киргән күчләрни у һәм кәлкүндәк һуҗум қилип йоқитиду, шуниңдәк у һәттаки «*Худаниң* әһдисидә бекитилгән әмир»ниму йоқитиду. □ 23 Шәртнамә түзүш арқилиқ у башқа жутларни алдайду; адәмлири кичик бир қошун болсиму, лекин униң күчи көпийип-көпийип, қудрәт тапиду.
24 У халайиқниң асайишлиқ пәйтидин пайдилинип, әң бай өлкиләргә таҗавуз қилип кирип, атилири яки атилириниң атилири зади қилип бақмиған ишларни қилиду, йәни у олҗини, ғәнимәтләрни вә нурғун байлиқларни қол астидикилиригә үләштүрүп бериду; мәлум бир мәзгилгичә қорғанларғиму һуҗум қилиш қәстидә болиду. 25 У өз күчини ишқа селип чоң ғәйрәт билән қозғилип, зор қошунни башлап, җәнубий падишаға һуҗум қилиду. Җәнубий падишаму наһайити зор қудрәтлик бир қошун билән җәңгә атлиниду. Лекин җәнубий падиша хаинларниң йошурун сүйқәстигә учрап, мувәппәқийәт қазиналмайду. 26 Чүнки униң назу-немәтлирини йегәнләр уни жиқитиду. Униң қошуни

□ **11:22 «Худаниң әһдисидә бекитилгән әмир»** — мошу йәрдә муқәддәс ибадәтханидики «баш каһин»ни көрситиду. Онияс исимлиқ киши, баш каһин вә бәк адил киши болуп, Сурийәниң «Антиоқус Епифанис» дегән падишаси тәрипидин миладийәдин илгәрки 172-жили өлтүрүлгән.

һәммә йәргә тарқилиду; нурғунлири өлтүрүлиду.□

27 Кейин, бу икки падиша бир-бирини қәстлишип,
яман нийәт билән бир дәстиханда тамақ йейишип,
бир-биригә ялған гәп қилишиду; лекин бу ишлар
һеч кимгә пайда йәткүзмәйду, чүнки бу ишларниң
ахири пәқәт бәлгүләнгән вақиттила болиду. □
28 *Шималий падиша* нурғун мал-мүлүкләрни елип өз
жутиға қайтиду. У көңлидә Худаниң хәлқи билән
түзгән муқәддәс әһдигә қарши туриду; шуниң билән
у әһдигә қарши һәрикәтләрни қилип, андин өз
жутиға қайтиду.

29 Бәлгүләнгән вақитта шималий падиша йәнила
җәнупқа таҗавуз қилиду; лекин бу қетимқи әһвал
илгәркигә вә йәнә келип әң ахирқи қетимқисидики
биләнму охшимайду. □
30 Чүнки Киттим
арилидин чиққан кемиләр һуҗум қилип келиду.
Шуңа у дәрд-әләм билән чекиниду вә *Худаниң*
Өз хәлқи билән түзгән муқәддәс әһдисигә қарап
интайин ғәзәплиниду, униңға қарши халиқинини
қилиду; шундақла чекинип янғанда муқәддәс
әһдигә асийлиқ қилғучиларни әтиварлайду.

□ **11:26 «униң назу-немәтлирини йегәнләр»** — демәк, әң ишәшлик адәмлири. □ **11:27 «бу ишларниң ахири пәқәт бәлгүләнгән вақиттила болиду»** — мошу сирлиқ сөзләр тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң. □ **11:29 «лекин бу қетимқи әһвал илгәркигә вә йәнә келип әң ахирқи қетимқисидики биләнму охшимайду»** — башқа бир хил тәрҗимиси: — «лекин бу қетимқи ахирқи әһвал илгәркигә охшимайду». Бу бешарәт (тәрҗимимиз бойичә) тоғрилиқ «қошумчә сөз»имизни көрүң.

□ 31 Униң тәрипидә турған бир нәччә күчләр
қорған болған муқәддәс ибадәтханини булғайду,
«күндилик қурбанлиқ»ни әмәлдин қалдуриду вә
«вәйран қилғучи жиркиничлик номуссизлиқ»ни
униң орниға қойиду. □ ■ 32 У муқәддәс әһдигә
хаинлиқ қилғучиларни хушамәт-һейлигәрлик
билән чирикләштүриду; лекин өз Худасини дост
тутқучи хәлиқ болса қәйсәрлик билән һәрикәт
қилиду. 33 Хәлиқ ичидики ақиллар нурғун
қериндашлириға тәлим йәткүзиду; лекин бир
нәччә күнләр уларниң бәзилири қиличта жиқилиду,
отта көйдүрүлүп өлтүрүлиду, зинданға чүшиду яки
булаң-талаңға учрайду. 34 Жиқилған вақитлирида,
Худаниң хәлқи азғинә ярдәмгә егә болиду. Амма
нурғун кишләр уларниң қатириға хушамәт-
һейлигәрлик билән соқунуп кириду. 35 Бәзи ақиллар
жиқилиду. Лекин уларниң жиқилиши өзлириниң
синилиши, тавлиниш-тазилиниши, қиямәт күнигичә
паклиниши үчүндур. Чүнки ахирәт Худа бәлгүлигән
вақиттила келиду.□ ■
36 Шималий падиша өз мәйличә қиливериду; у
тәкәббурлишип, өзини һәр қандақ илаһлардинму
улуқлап үстүн қоюп, һәтта һәммә Илаһларниң

□ **11:30 «Киттим арилидин чиққан кемиләр»** — «Киттим» һазирқи «Сепрус» дегән оттура деңиздики арал. Бу бешарәт шүбһисизки, миладийәдин илгәрки 168-жили, Рим империйәсиниң кемилири Киттим арилидин чиқип Антиоқус Епифанисқа (Мисирға таҗавуз қилған вақтида) һуҗум қилғинини көрситиду. □ **11:31 «қорған болған муқәддәс ибадәтхана...»** — яки «муқәддәс ибадәтхана вә қорған...». **«күндилик қурбанлиқ»** — 8:11дики изаһатни көрүң. ■ **11:31** Дан. 7:25; 9:27; Мат. 24:15; Мар. 13:14; Луқа 21:20; 2Тес. 2:3-4 □ **11:35 «Чүнки ахирәт Худа бәлгүлигән вақиттила келиду»** — мошу йәрдә, бешарәт «Антиоқус Епифанис»ниң дәвридин, ахир заманға өтиду. ■ **11:35** Дан. 12:10

Илаһи Болғучиға әҗайип күпүрлүк сөз қилиду; таки
Худаниң ғәзиви толуқ төкүлгән күнигичә у давамлиқ
зор ронақ тапиду. Чүнки Худаниң бекиткини
әмәлгә ашмай қалмайду. ■ 37 Бу падиша ата-
бовилири чоқунған илаһларғиму писәнт қилмайду,
аялларғиму һеч қандақ һәвәс қилмайду. Әмәлийәттә
у һәр қандақ илаһни һөрмәтлимәйду, чүнки у өзини
һәр қандақ илаһтин улуқ дәп қарайду. □ 38 Буларниң
орнида у «күчләр илаһи»ни һөрмәтләйду; униң
ата-бовилириму әзәлдин чоқунмиған бу илаһни
болса у алтун, күмүч, яқут вә башқа қиммәтлик
соғатларни тәқдим қилип һөрмәтләйду. 39 У әң
мустәһкәм қорғанларни шундақ бир ғәйрий илаһқа
тайинип егиләйду. Кимки униң һөкүмранлиғиға
беқинса, у шуларға шәрәплик мәнсәп бериду,
уларни көпчиликни башқуридиған қилиду вә инъам
сүпитидә йәр-зиминни тәқсим қилип бериду.□
40 Ахир заман кәлгәндә, җәнубий падиша әскәр
чиқирип униңға һуҗум қилиду. Шималий падиша
җәң һарвулири, атлиқ әскәрләр вә нурғун кемиләр
билән қуюндәк униңға қайтурма зәрбә бериду.
У барлиқ жутларға таҗавуз қилип, кәлкүндәк
тешип кәң йәр-зиминларни басиду. 41 У һәтта
«гөзәл зимин»ға бесип кириду; нурғун әлләр
аздурулуп жиқитилиду. Лекин булар, йәни
Едомлар, Моаблар вә Аммонларниң чоңлири

■ **11:36** Дан. 7:25; 9:27; Мат. 24:15; Мар. 13:14; Луқа 21:20; 2Тес. 2:3-4; Вәһ. 13:1-8 □ **11:37 «аялларғиму һеч қандақ һәвәс қилмайду»** — яки, «у аяллар әтиварлайдиған илаһқиму һөрмәт қилмайду». □ **11:39 «... ғәйрий илаһқа тайинип егиләйду»** — яки, «... ғәйрий илаһқа һуҗум қилиду». Йәнә бир хил тәрҗимиси: «У әң мустәһкәм қорғанларни егиләп, у бу илаһқа чоқунушни бәрпа қилиду». **«инъам сүпитидә...»** — яки «мәлум бир баһада (сетиветип),...».

униң қолидин қутулуп қалиду. □ ■ 42 Шималий
падиша барлиқ дөләтләргә қолини созиду, Мисир
зиминиму қечип қутулалмайду. 43 У Мисирниң
алтун-күмүч байлиқлири вә башқа қиммәт баһалиқ
буюмлирини талан-тараж қилиду. Ливийәликләр вә
Ефиопийиликләр униңға бойсунуп әгишиду.
44 Кейин шәриқ вә шималдин кәлгән шәпиләр уни
алақзадә қилиду. У техиму дәрғәзәп болуп нурғун
кишини қирғинчилиқ қилип өлтүримән дәп җәң
қозғайду 45 Вә деңизларниң оттурисида, көркәм
муқәддәс тағ тәрипигә орда чедирлирини тикиду.
Лекин униң әҗили шу йәрдә тошиду вә һеч ким уни
қутқузмайду».□

12

Қиямәт күни

1 — «У чағда, қериндашлириңни «қоғдиғучи улуқ
әмир» Микаил мәйданға чиқиду. Бир азаплиқ
мәзгил болиду; жут-дөләт барлиққа кәлгәндин буян,
шундақ чоң балаю-апәтлик мәзгил болуп бақмиған.
Бирақ шу чағда хәлқиң қутқузулиду; уларниң
ичидики нами һаятлиқ дәптиригә пүтүлгәнләрниң

□ **11:41 «гөзәл зимин»** — Қанаанни (Пәләстинни) көрситиду. ■ **11:41** Вәһ. 12:6 □ **11:45 «деңизларниң оттурисида»** — демәк, Оттура Деңиз вә Өлүк Деңизниң оттурисида. **«көркәм муқәддәс тағ»** — Йерусалим селинған «Зион теғи»ини көрситиду. Бу айәтниң башқа бир хил тәрҗимиси: «...деңизлар вә муқәддәс тағ арисида...».

һәммиси нижатлиққа еришиду. □ ■ 2 Тупрақта ятқан
өлүкләрдин нурғунлири тирилиду. Улар мәңгүлүк
һаяттин бәһримән болиду; қалғанлири номуста һәм
мәңгүлүк рәсвачилиққа тирилиду. ■ 3 Ақиллар
асмандики гүмбүздәк парлақ җулалиниду; нурғун
кишиләрни һәққанийлиқ йолиға башлап киргәнләр
юлтузларға охшаш әбәдил-әбәт парлап туриду».■
4 У маңа йәнә:
— И Даниял, сән әнди бу сөзләрни тохтат; мәзкур
китапниң таки дунияниң ахирқи күнлиригичә шу
пети туруши үчүн уни пичәтләп мөһүрливәткин.
Нурғун кишиләр уян-буян жүриду вә билим ашиду, —
деди.□ ■ 5 Мәнки Даниял көрдүмки, мана икки зат,
бири дәрияниң бу тәрипидә, йәнә бири дәрияниң у
тәрипидә турупту. 6 Улардин бири дәрия сүйи үстидә
турған ақ канап кийим кийгән заттин:
— Бу карамәт ишлар түгигичә қанчилик вақит

□ **12:1 «қериндашлириң»** — ибраний тилида «хәлқиңниң балилиди» дегән сөз билән ипадилиниду. **«қоғдиғучи улуқ әмир»** — «әмир» мошу йәрдә, шүбһисизки «чоң пәриштә» мәнасидә. Муқәддәс Китаптики башқа йәрләрдин шу хуласигә келимизки, Микаил дегән пәриштә «баш пәриштә»дур («Йәһ.» 9-айәт, «Вәһ.» 12:7). **«Микаил мәйданға чиқиду»** — башқа бир хил тәрҗимиси «Микаил бир тәрәптә туриду». Демәк, Микаил әслидә Исраил хәлқигә муһапизәт бериду. Лекин у һазир бу муһапизәтчи рольини вақитлиқ бир яққа қойиду. **«....уларниң ичидики нами һаятлиқ дәптиригә пүтүлгәнләрниң һәммиси нижатлиққа еришиду»** — бу бабтики улуқ бешарәтләр тоғрилиқму «қошумчә сөз»имизни көрүң. ■ **12:1** Мат. 24:21 ■ **12:2** Йәш. 26:19; Мат. 25:46; Юһ. 5:29; Рос. 24:15 ■ **12:3** Пәнд. 4:18; Мат. 13:43 □ **12:4 «сән әнди бу сөзләрни тохтат»** — яки, «сән әнди бу сөзләрни йошуруп қой». **«Нурғун кишиләр уян-буян жүриду вә билим ашиду»** — яки «Нурғун кишиләр тәтқиқ қилип, билим ашурулиду». Бу бешарәт йәнә «Ам.» 8:12 билән мунасивәтлик болуши мүмкин. «Қошумчә сөз»имизниму көрүң. ■ **12:4** Вәһ. 5:1-5; 22:10

кетиду? — дәп сориди.■
7 У дәрия сүйи үстидә турған, канап кийим кийгән
зат оң вә сол қолини асманға қаритип көтирип, Мәңгү
Һаят Болғучиниң нами билән қәсәм қилип:
— Бир вақит, икки вақит, қошумчә йерим вақит
кетиду. *Худаниң* муқәддәс хәлқини парчилиғучи
хорлуқ ахирлашқанда, бу ишлар түгәйду, — деди.□ ■
8 Униң сөзини аңлиған болсамму, мәнасини
чүшәнмидим. Шуңа мән:
— Тәхсир, бу ишларниң ақивити қандақ болиду? —
дәп соридим.
9 У маңа мундақ деди:
— «Әй Даниял, йолуңға маң, чүнки бу сөзләр ахир
заманғичә мәхпий тутулуп йепиқлиқ туриду. ■
10 Нурғун кишиләр тазилиниду, паклиниду вә
тавлиниду. Рәзилләр болса, давамлиқ рәзиллик
қиливериду; улардин һеч ким буни чүшинәлмәйду,
бирақ ақиллар чүшиниду. 11 Күндилик қурбанлиқ
сунушни әмәлдин қалдурған күндин тартип, йәни
«вәйран қилғучи жиркиничлик номуссизлиқ»
қоюлған вақиттин башлап, бир миң икки йүз тохсән
күн өтиду. 12 Ахирғичә садиқ болуп, бир миң үч
йүз оттуз бәш күнни күтүп өткүзгәнләр немидегән
бәхитлик-һә!
13 Амма сән болсаң, ахирғичә йолуңда меңивәргин.
Сән арам таписән, вә күнләрниң ахирида несиваңгә
муйәссәр болушқа қайта тирилисән».□

■ **12:6** Дан. 10:5 □ **12:7** **«Бир вақит, икки вақит, қошумчә йерим вақит кетиду»** — мошу йәрдә «бир вақит, икки вақит, қошумчә йерим вақит» дегини, жуқурида 7:25дики изаһатта таһлил қилғинимиз тоғра болса, тәхминән үч йерим жилни, топ-тоғра 1260-күнни көрситиду. ■ **12:7** Вәһ. 10:5, 6 ■ **12:9** Вәһ. 5:1-5; 22:10 □ **12:13** **«күнләрниң ахирида»** — Мәсиһниң дунияға қайтип келидиған күни.

Муқеддес Калам (кирил йезиқ)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in Cyrillic script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5